

Paleolithische kenniswinst in Limburg en Noord-Brabant

Een onderzoek naar de impact van gemeentelijk beleid op Paleolithische kenniswinst in Nederlandse archeologie.

BA scriptie

13-12-2020

Afbeelding van vondsten uit project Zuiderpark-Stadswalzone in 's-Hertogenbosch.

Naar: [http://bossche-](http://bossche-encyclopedie.nl/overig/archeologisch%20onderzoek/bswz.htm?p1=/overig/archeologisch%20onderzoek/_index.2.htm?title=Archeologisch%20onderzoek&t1=Archeologisch%20onderzoek&title=Neanderthalerkampement)

[encyclopedie.nl/overig/archeologisch%20onderzoek/bswz.htm?p1=/overig/archeologisch](http://bossche-encyclopedie.nl/overig/archeologisch%20onderzoek/bswz.htm?p1=/overig/archeologisch%20onderzoek/_index.2.htm?title=Archeologisch%20onderzoek&t1=Archeologisch%20onderzoek&title=Neanderthalerkampement)

[h%20onderzoek/_index.2.htm?title=Archeologisch%20onderzoek&t1=Archeologisch%2](http://bossche-encyclopedie.nl/overig/archeologisch%20onderzoek/bswz.htm?p1=/overig/archeologisch%20onderzoek/_index.2.htm?title=Archeologisch%20onderzoek&t1=Archeologisch%20onderzoek&title=Neanderthalerkampement)

[0onderzoek&title=Neanderthalerkampement](http://bossche-encyclopedie.nl/overig/archeologisch%20onderzoek/bswz.htm?p1=/overig/archeologisch%20onderzoek/_index.2.htm?title=Archeologisch%20onderzoek&t1=Archeologisch%20onderzoek&title=Neanderthalerkampement)

Paleolithische kenniswinst in Limburg en Noord-Brabant

BA thesis archeologie, 1083VTHESY

M.H. van den Dries en G.L. Dusseldorp

Universiteit Leiden, faculteit der archeologie

14-12-2020

Definitieve versie

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
2. Methoden en technieken	10
2.1 Inleiding	10
2.2 Data	10
2.3 Paleolithische archeologische aanwezigheid	10
2.4 Verzamelproces	12
2.5 Selectieprocessen	14
2.5.1 Positieve selectie	14
2.5.2 Negatieve selectie	15
2.5.3 Selectie uit bronnen	15
2.6 Gemeentelijke verschillen	16
2.7 Bias	16
3. Analyse	18
3.1 Opzet Analyse	18
3.1.1 Onderverdeling in <i>MS Word</i> overzicht	18
3.1.2 Verordeningen	18
3.1.3 Verwachtingskaarten	19
3.1.4 Drempelwaarden	20
3.1.5 Geen bekend beleid	25
3.1.6 Bekend beleid rondom erfgoed en archeologie	25
3.1.7 Bekende Paleolithische sites	27
3.2 Resultaten Analyse	28
3.3 Analyse en belangrijke factoren	31
3.4 Samenvattend	38
4. Discussie	39
4.1 Drempelwaarden	39
4.2 Tweede partij	40
4.3 Paleolithische archeologie en het selectieproces	42
4.4 Ontwikkelingen na eerder onderzoek	43
5. Conclusie	45
6. Bibliografie	48

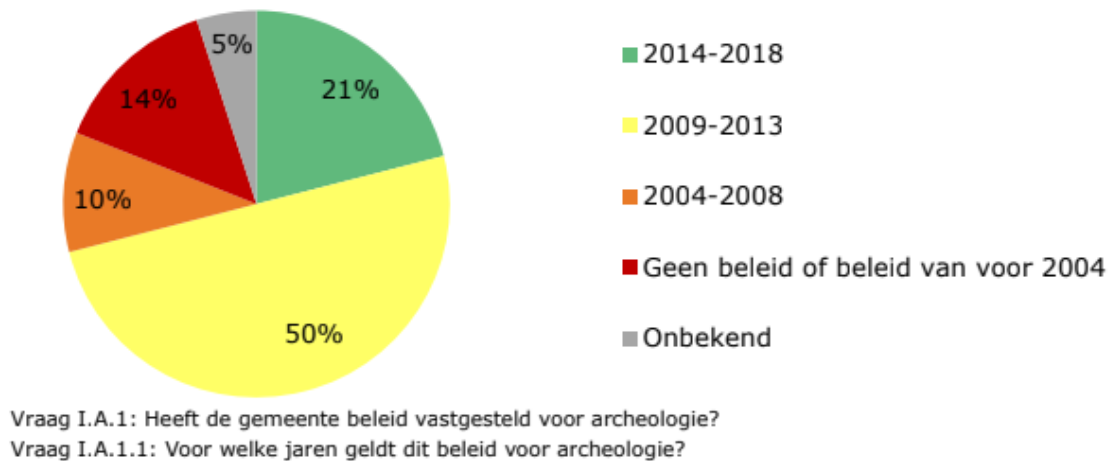
7. Bijlagen	54
7.1 Bijlage 1. Overzicht met gemeenten Noord-Brabant	54
7.2 Bijlage 2. Overzicht met gemeenten Limburg.	61
7.3 Bijlage met verzonden mail naar gemeenten Tilburg en Goirle.	65

1. Inleiding

In de afgelopen 10 jaar is er in Nederland aandacht geweest voor de kenniswinst in beleidsvoering met betrekking tot archeologie. Onderzoek van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (Lauwerier *et al.* 2011; Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2017), de erfgoedinspectie (Erfgoedinspectie 2019) en mevrouw van Vuuren (van Vuuren 2010) zijn hier belangrijke factoren in geweest. Uit deze onderzoeken kwam naar voren dat er in Nederland nog veel te winnen valt op dit gebied. Zo kwam uit het onderzoek van van Vuuren naar voren dat er een grote focus is op het kwantitatieve aspect tegenover het kwalitatieve aspect. Hiermee wordt bedoeld dat er nog vooral gekeken werd naar hoeveelheden van vondsten, groottes van oppervlakten en andere kwantificeerbare aspecten. De kwaliteit van een gebied, het vondstmateriaal en archeologische context werd hiermee te kort gedaan en niet genoeg meegenomen in beleidsoverwegingen. Uit het onderzoek van het RCE kwam naar voren dat er nog vrij weinig gemeenten waren die een eigen beleid hadden in 2015. In het rapport *Programma Kenniskaart Archeologie: Onderzoekagenda's in Nederland en daar buiten: inventarisatie en verantwoording* (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2017) wordt gesteld dat er in 2015 393 gemeenten waren waarvan er maar 85 een onderzoeksgericht beleidsplan bezaten. Dit is 16,6% van de gemeenten. Dit betekent dat er in 2015 veel gemeenten nog bezig waren met het opstellen van een onderzoeksgericht beleidsplan en vaak nog terug vielen op een algemeen beleidsplan. Dit komt ook terug in het onderzoek van de erfgoed inspectie van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap uit 2019 (Erfgoedinspectie 2019). Hierin is gekeken naar hoeveel gemeenten archeologisch beleid hadden en van wanneer dit stamt (figuur 1).

Hierin is te zien dat eind 2013 ongeveer 60% van de gemeenten in Nederland een archeologisch beleid hadden. Dit kan vervolgens in contrast gezet worden met de 16,6% van de gemeenten in 2015 die een onderzoeksgericht beleidsplan bezitten. Dit contrast laat zien dat de vertegenwoordiging van onderzoeksgericht beleid nog laag is en dit is een van de redenen die dan ook gegeven kan worden voor het gebrek aan kenniswinning op Paleolithisch gebied.

Actualiteit beleid archeologie (N=375)

Figuur 1. Actualiteit beleid archeologie. (erfgoed inspectie, 2019)

In dit onderzoek kijk ik naar de beleidsvoering van de gemeenten in Noord-Brabant en Limburg met een focus op het paleolithicum. Hierbij zal er aandacht zijn voor de kenniswinst die behaald wordt middels de faciliteiten die de gemeentelijke beleidsplannen in beide provincies aanbieden. Deze faciliteiten, of middelen die worden geboden, zullen aan de hand van enkele onderzoeksvragen in kaart worden gebracht, geanalyseerd worden en tot slot wordt hierover dan een conclusie opgezet met het doel een uitspraak te doen over de mate van kenniswinst voor Paleolithische archeologie in Noord Brabant en Limburg. De vragen die hiervoor gesteld worden, zijn als volgt: In welke mate komt archeologische beleidsvoering voor en hoe is deze opgesteld? Wordt er rekening gehouden met archeologische tijdsperken met, binnen belangen van dit onderzoek, een focus voornamelijk op het Paleolithicum? En tot slot de vraag; Wordt er samengewerkt met archeologische bedrijven en zo ja welke? Een extra aspect dat interessant is om naar te kijken is het vast stellen of er sinds het onderzoek van van Vuuren (van Vuuren 2010) vooruitgang is geboekt in de kenniswinst, maar ook een vooruitgang is geweest op de gemeenten die een Paleolithische overweging maken in het beleid. Vervolgens kan er gekeken worden naar wat hierin nog valt te verbeteren. De representatie van Paleolithische archeologische resten wordt namelijk, volgens van Vuuren, vooral nog achterstallig behandeld (van Vuuren 2010). Veel gemeenten hebben een negatief selectiebeleid of staan hier in het algemeen niet bij stil. Dit betekent dat veel gemeenten een beleid hanteren dat de nadruk legt op het minimaliseren van kosten voor archeologisch onderzoek, waardoor een gebied gemakkelijker wordt

vrijgesteld van onderzoeksvoorwaarden alvorens er een verstoring van het gebied plaats vindt door middel van bijvoorbeeld een bouwvergunning.

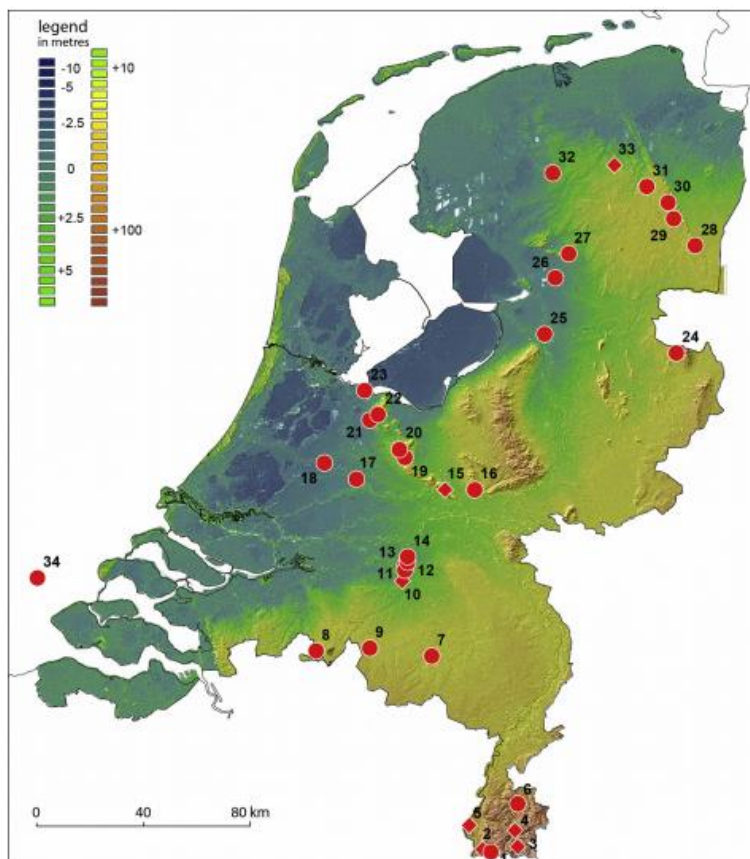
Om dit te onderzoeken is er gebruik gemaakt van verschillende elementen. Op basis van deze elementen kan ik onderzoeken of er een beschikbaar beleid is voor een gemeente en hoe deze is opgesteld, of er rekening wordt gehouden met tijdsperiodes en zo ja, houdt dat rekening met het Paleolithicum? Verder wordt er gekeken naar een eventuele samenwerking tussen gemeenten en archeologische bedrijven. Tot slot zal er een uitspraak gedaan worden over Paleolithische kenniswinst in Noord-Brabant en Limburg. Over de samenwerking met bedrijven heeft van Vuuren vastgesteld dat dit vaak met hetzelfde bedrijf was, namelijk Past2Present (P2P) (van Vuuren, 2010). Een extra vraag binnen dit onderzoek volgt hieruit; Welke invloed heeft het samenwerken met een archeologisch bedrijf, zowel positief als negatief, op het beleid jegens Paleolithische archeologische resten? Hierbij kan er vastgesteld worden of het samen werken met een bedrijf vaker leidt tot een Paleolithische overweging in het beleid. Ook kan er gekeken worden of de samenwerking van invloed is op het soort overweging. Zo kan het betekenen dat er positief geselecteerd wordt, maar kan het ook zo zijn dat Paleolithische archeologische resten benoemd worden als een deselectie.

Bij het onderzoeken van de beleidsplannen is juist voor de Paleolithische periode gekozen als punt van interesse, omdat dit over het algemeen nog een vrij onbekende periode is in Nederlandse geschiedenis. Ook is er in het eerder vernoemde werk van van Vuuren (van Vuuren 2010) vastgesteld dat hierin nog veel te winnen valt op gebied van kenniswinst.

Het Paleolithicum in Nederland is in het verleden vooral door amateur-archeologen onderzocht. Het Europese Paleolithicum beslaat vooral de periode vanaf 350.000 jaar geleden en gaat zo door tot 14.000 jaar geleden. In Nederland zijn de eerste vondsten terug te herleiden naar MIS 9 (periode van ongeveer 340.000- 300.000 jaar geleden) tot de jongste vondsten van Paleolithisch materiaal in MIS 3 (periode van ongeveer 57.000-30.000 jaar geleden) (Verpoorte *et al.* 2016, 149). MIS staat voor Marine Isotope Stage. Een tijdsbepaling welke gemaakt is op basis van isotopen analyse uit diepzee boringen. Oppervlakte vondsten van stenen werktuigen waren een groot onderdeel van de vondsten welke gedaan zijn door de amateur-archeologen. Pas in de jaren '80 en '90 kwam er meer aandacht voor Paleolithische archeologie toen er een aantal sites met stenen artefacten werden ontdekt in centraal Nederland, in de buurt van de steden Rhenen en Veenendaal, in de provincie Utrecht (Verpoorte *et al.* 2016, 151). Toen deze

werden ontdekt door amateur-archeologen volgde er kleinschalig onderzoek door de universiteit Groningen om de geologie van deze sites beter te begrijpen (Stapert 1987). Stapert heeft ook in Limburg onderzoek gedaan naar Paleolithisch materiaal en hierover in 1981 een artikel gepubliceerd waarin hij een onderscheid probeert te maken tussen Neolithische en Paleolithische technieken voor het vormen van stenen werktuigen (Stapert 1981).

In het onderzoek van Verpoorte *et al.* (Verpoorte *et al.* 2016) is een kaart gemaakt van de grootste Paleolithische sites die tot op heden bekend zijn in Nederland (zie figuur 2). Op deze kaart is te zien dat in Noord-Brabant en Limburg ook 2 clusters bekend zijn waar voorheen al Paleolithisch materiaal gevonden is. Deze kaart houdt rekening met vondstplaatsen die bestaan uit meer dan een enkele oppervlaktevondst. Hiermee is goed te zien in welke delen van Nederland de kans op het vinden van Paleolithisch materiaal het grootst is, gebaseerd op afgelopen ontdekkingen.

Figuur 2. Belangrijke/grote Paleolithische sites in Nederland, Nummers 1 t/m 13 op deze kaart vallen binnen de Provincies Noord-Brabant en Limburg. Let op, dichtbij gelegen nummer 14, het dorp Kerkdriel, valt niet onder Noord-Brabant, maar ligt op nog geen 5km afstand van het cluster rondom Den Bosch. Naar: (Verpoorte *et al.* 2016, 153)

Tot nu toe is er nog geen grootschalige en gedetailleerde verzameling gemaakt op provinciale schaal. Hierdoor kan dit onderzoek mogelijk nieuwe inzichten bieden in archeologische kenniswinst die voortkomt uit de keuzes in beleidsvoering in Noord-Brabant en Limburg.

Dit onderzoek zal verdeeld worden in een inventarisatie van wat er aan stappen doorlopen moeten worden voor het opstellen van dit overzicht. Zo zal er ten eerste een uitleg zijn op welke manier data verzameld worden en waar rekening mee gehouden wordt tijdens het opstellen van dit overzicht in Hoofdstuk 2. Vervolgens zal vanuit dit overzicht een analyse gevormd worden in Hoofdstuk 3 waarin de verschillende onderzoeksdoelen behandeld worden. Tot slot volgt er een discussie in Hoofdstuk 4. In deze discussie zal gekeken worden naar de belangrijkste aspecten van de analyse en kunnen deze uiteengezet worden in een uitspraak over Paleolithische kenniswinst in Noord-Brabant en Limburg.

2. Methoden en technieken

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de methodes voor de verschillende deelvragen besproken. Hieraan vooraf gaat een algemeen onderdeel met een definiëring van de context waarin dit onderzoek zich bevindt.

2.2 Data

In dit onderzoek is bij elke gemeente apart naar de archeologische beleidsplannen gekeken. Om dit te doen is er een verzameling gemaakt van al het beschikbare beleid van deze gemeenten. Hieronder vallen beleidsnota's, verwachtingskaarten en andere gerelateerde nota's voor het beleid. Hiervoor is digitaal alles opgezocht en waar nodig contact opgenomen met gemeenten. Deze zijn vervolgens in een overzicht gezet (zie bijlagen 7.1 en 7.2). Dit is een compilatie van downloadlinks en enkele bestanden. Vervolgens is er een onderscheid gemaakt in de gevonden documenten op basis van het type document en welke informatie deze bevat. Zo is er voor verwachtingskaarten een onderscheid in een kaart met drempelwaarden en een kaart zonder drempelwaarden in de legenda. Bij beleidsnota's is er een onderscheid in nota's die direct Paleolithische archeologische resten als positieve onderzoeksperiode benoemen, nota's met een negatief selectie model en tot slot nota's met een veralgemeniseerd model welke geen rekening houdt met Paleolithische archeologische resten.

Bij het onderzoeken van de mate waarin rekening wordt gehouden met Paleolithische archeologie in de beleidsvoering van de gemeenten in Noord Brabant en Limburg is een selectie gemaakt omtrent de Paleolithische archeologie in deze beleidsplannen. Dit betekent dat de beleidskeuzes die gemaakt worden omtrent positieve en negatieve selectie alleen relevant zijn voor dit onderzoek wanneer deze ook Paleolithische archeologische resten betreffen. Mocht het zo zijn dat Paleolithische archeologische resten niet genoemd worden in deze beleidsplannen, dan is de hypothese die nu gesteld wordt dat dit van zichzelf waarschijnlijk een indicatie is voor hoe er met Paleolithische archeologische resten omgegaan wordt. Dit betekent dan mogelijk in vrij praktische zin dat het vooral om negatieve selectie zal gaan.

2.3 Paleolithische archeologische aanwezigheid

Bij het vaststellen van wat er voorkomt aan beleidsopties moet er een visualisatie zijn van de verschillende beleidsplannen voor (Paleolithische) archeologische resten. Een tabel geeft hierin een goed onderscheid weer voor Noord Brabant en Limburg. Hierin

kunnen dan alle verschillende beleidsvoeringen worden uitgezet en het aantal keren van voorkomen worden weergegeven.

De rol van Paleolithische archeologie in de beleidsplannen wordt als volgt bepaald: Eerst stel ik vast of Paleolithische archeologie direct genoemd wordt. Ik heb hiervoor gekeken of één of meer van de volgende begrippen genoemd worden: Paleolithicum, Oude Steentijd en andere soortgelijke definities van dit tijdperk. Wanneer de Paleolithische archeologische resten behandeld worden in een beleidsnota is het dus van belang hiervan notie te maken en te kijken naar hetgeen hierover gesteld wordt. Als dat niet het geval is, wordt er gekeken naar het benoemen van een ander doel voor het beleid. Dit doe ik door middel van het vaststellen op basis waarvan drempelwaarden gesteld worden. Wanneer een tijdsperiode wordt genoemd als motivatie dan is dit geen algemeen beleid, maar een beleid dat zich specificeert op een bepaalde, voor de betreffende gemeente van belang gestelde periode. Zo kan er gesteld worden dat de Romeinse archeologie zeer belangrijk wordt gevonden. Als hier het beleid op afgesteld wordt betekent dit ook dat alles wat voorafging aan de Romeinen op een gelijke manier wordt behandeld. In dat geval is dat relevant voor dit onderzoek, omdat dit betekent dat andere perioden met een andere context in gedachten worden behandeld. Als je dan kijkt naar Paleolithische archeologie vereist dit andere drempelwaarden en methoden van onderzoek dan Romeinse archeologie inhoudt.

Wanneer er geen andere periode wordt genoemd als belangrijke focus, zijn er twee opties. De eerste is een gespecificeerd beleidsplan op basis van meerdere perioden. Dit kan overlap hebben met een beleid dat Paleolithische archeologische resten mee in overweging neemt, maar tegelijkertijd ook andere perioden een soortgelijke overweging geeft. De tweede optie is dat het beleid geen periodieke overwegingen maakt, maar in plaats daarvan een algemeen voorschrift doet, die voor alles geldt. Voor de eerste optie wordt deze mede onderzocht voor de rol van het Paleolithische aspect. Wanneer een beleidsplan meerdere perioden overweegt, maar niet het Paleolithicum noemt (of soortgelijke begrippen zoals eerder vermeld), dan wordt deze gelijk bevonden aan het algemene beleid. Het algemene beleid, of in dit geval het beleid dat geen paleolithische overwegingen maakt, wordt ook verzameld. Op deze manier kan er vervolgens een onderscheid gemaakt worden in de voorwaarden, ofwel drempelwaarden, die gesteld worden voor onderzoek en/ of vrijstelling van onderzoek van een gebied tussen beleidsplannen die rekening houden met Paleolithische archeologische resten en beleidsplannen die dit niet doen.

Tot slot kijk ik ook in de algemene beleidsplannen wat er genoemd wordt over het doen van toevalsvondsten. Je kan namelijk dan stellen dat aandacht voor Paleolithische archeologische resten niet verankerd is in dit beleid, maar in plaats daarvan een mogelijke vondst apart alsnog verzameld en behandeld wordt.

2.4 Verzamelproces

Bij het verzamelen van alle beleidsplannen van de gemeenten in Noord Brabant bleek dat er een groot verschil is in de omgang met het maken van beleid en het gebruik en productie van kennisinstrumenten. Zo zijn er enkele gemeenten die enkel verwachtingskaarten aanvoeren, enkele gemeenten waarvan geen beleidsplannen bekend zijn, maar er zijn ook gemeenten met een uitgewerkte nota. Verder zijn er twee tweetallen gemeenten, Eindhoven met Helmond en Bergen op Zoom met Roosendaal, die samen werken met het archeologische beleid (www.decentrale.regelgeving.overheid.nl/Roosendaal & www.helmond.nl). Tot slot zijn er enkele gemeenten die samen hebben gewerkt met archeologische instanties om een beleid op te stellen. Dit overzicht is terug te vinden in tabel 8 in hoofdstuk 3.3.

In Limburg is het anders geregeld. Alle beleidsplannen van de verschillende gemeenten zijn, op 3 gemeenten na, terug te vinden op één overkoepelende website (www.sam-limburg.nl). Hierbij worden verscheidene erfgoed en archeologische plannen aangeboden. Nog steeds is ook hier wel een onderscheid te maken in de uitvoering van het beleid. Zo zijn er namelijk gemeenten welke puur een verwachtingskaart aanbieden, naast andere gemeenten die een volledige nota beschikbaar hebben.

Bij het selecteren welke beleidsplannen bruikbaar zijn voor dit onderzoek zal er niet gekeken kunnen worden naar de archeologische verwachtingskaarten, tenzij deze een directe uitvoeringsverklaring bijgevoegd hebben. De verwachtingskaart voegt namelijk niks toe aan de keuzes die worden gemaakt op Paleolithisch gebied. Dit komt omdat zonder een legenda, of apart bijgevoegd document, geen afleiding gedaan kan worden aan wat deze kaart betekent voor de keuzes en inhoudt van vrijstellingen. Hierdoor zijn alleen verwachtingskaarten met een beleidsplan, of losse verwachtingskaarten mét een uitleg van keuzes en waarden van nut.

Verder wordt er nog gekeken naar Paleolithisch georiënteerde kaarten. Deze kaarten zijn namelijk van sterke invloed op Paleolithische kenniswinst in de vorm van het selectie beleid wat hiermee gepaard gaat. Kaarten die Paleolithische archeologische resten/ Paleolithische perioden benoemen zijn van belang vanwege de representatie

van het Paleolithicum. De overwegingen die hierin gemaakt worden, kunnen als voorbeeld gesteld worden voor representatie van Paleolithische kenniswinst.

Wanneer er wel nota's beschikbaar zijn, zal er op basis van verschillende waarden een vergelijking opgesteld worden. Dit is van belang om een beeld te vormen van de impact die de verschillen hierin kunnen hebben op de Paleolithische representatie. Deze waarden beslaan de drempelwaarden voor verstoringsdiepte en oppervlakte van het te verstoren gebied, de adviezen die worden gegeven op basis van deze drempelwaarden en eventuele bestemmingsplannen voor een gebied en tot slot ook de kwalitatieve waarde van een gebied. Door de directe impact die deze drempelwaarden hebben op het onderzoek leidt dit tot een bepalende factor in de eerder genoemde representatie van periode specifieke archeologie. Deze verschillende kwantitatieve en kwalitatieve waarden vormen samen de basis van een beleid en zijn hierom interessant om te vergelijken. Door deze vergelijking te maken kan er mogelijk een opmerking gemaakt worden over het effect, positief of negatief, dat dit heeft op de kenniswinst. De kenniswinst kan hieronder direct beïnvloed worden door een verschil in pakkans, het wel of niet uitvoeren van verder onderzoek in dat gebied en het wel of niet beschikbaar houden van toevalsvondsten. Voor de drempelwaarden gaat het om een tabel welke de verschillen hierin zal aangeven. Voor andere factoren worden belangrijke of opvallende aspecten uitgelicht.

Verder wordt er ook gekeken naar de archeologische bedrijven die ondersteuning hebben geboden aan gemeenten bij het opstellen van het beleid. Ook dit zal uiteengezet worden in een overzicht.

Om dit alles overzichtelijk te maken zal bij het uitwerken van de verschillende beleidsstrategieën later in dit onderzoek een volledige tabel toegevoegd worden om aan te tonen welke gemeenten onder welke categorie van beleidsuitvoering vallen. Hierbij kan een volgende vormgeving verwacht worden (tabel 1). Vanuit dit overzicht wordt vervolgens nog een onderscheid gemaakt in Noord-Brabant en Limburg.

Tabel 1. Voorbeeld van opzet voor de indeling van gemeenten.

Gemeente	Enkel Verwachting s-kaart	Verwachtings- kaart met Drempel- waarden	Algemene beleidsnota	Paleolithische overweging in beleidsnota	Ontbrekend/ Niet beschikbaar
Noord-Brabant					
Alphen-Chaam		x			
Altena		x			
Asten		x		x	
Baarle-Nassau		x			
Limburg					
Beek		x			
Beekdalen		x			
Beesel		x			
Bergen			x		

2.5 Selectieprocessen

Bij het vergelijken van de eerder benoemde beleidsplannen is er een focus op de selectieprocessen. Bij deze selectieprocessen wordt gekeken naar de redenen die gegeven worden binnen de beleidsplannen voor het maken van de keuzes voor positieve of negatieve selectie. Hierbij gaat het niet om de persoonlijke motivaties, maar om de praktische redenen die worden gegeven als directe aanleiding voor een bepaalde afweging in keuzes. De persoonlijke motivaties komen niet voort vanuit een archeologisch belang. In plaats hiervan draait het om een motivatie waarbij de persoon in kwestie baat heeft. De praktische redenen welke wel van belang zijn kunnen bijvoorbeeld stammen vanuit een archeologisch belang, of een gemeentelijk belang. Denk hierbij aan financiële of geologische redenen. Verder is het ook belangrijk om te controleren of dezelfde redenen worden aangedragen voor verschillende keuzes aangaande negatieve zowel als positieve selectieprocessen in verschillende gemeenten.

2.5.1 Positieve selectie

Positieve selectie houdt in het kort het behandelen van het materiaal op een niet-destructieve, of een manier waarbij materiaal 'gered' wordt in. Er wordt met aandacht gewerkt aan het beschermen van deze archeologische vondsten. Dit kan door het vondstgebied niet te verstoren en zodanig het *in situ* te beschermen, de vondsten op te graven en veilig te stellen in een depot of museum. Op beide manieren wordt er om onnodige destructie heen gewerkt. Met dit laatste wordt bedoeld dat er een prioriteit is voor het niet verloren laten gaan van archeologische (toevals)vondsten. Dit wordt gedaan op de eerder genoemde manieren. Het niet verstoren, dus *in situ* van

archeologische resten is hierbij niet destructief. Wanneer er echter toch een nieuwe bestemming aan het gebied gegeven wordt, wordt er zo nauwkeurig mogelijk onderzocht om zodanig, weliswaar op een destructieve wijze, zo min mogelijk van de archeologie verloren/vernietigd te zien gaan. De vondsten worden dan verzameld en beschikbaar gehouden voor eventuele onderzoeksverzoeken.

2.5.2 Negatieve selectie

Negatieve selectie houdt in het kort in dat aan een gebied, of aan eventueel bekende vondsten geen waarde wordt toegekend om deze zodanig te beschermen. Hierdoor wordt er destructief omgegaan met deze contexten. Zo kunnen deze niet verzameld worden en op de stort terecht komen, maar kunnen ze ook grotendeels verzameld worden zonder een contextuele integriteit intact te houden. Bij negatieve selectie is het wel zo dat er bij toevalsvondsten in beleidsplannen opgenomen wordt wat hiermee gedaan wordt. De twee opties hiervoor zijn het negeren van toevalsvondsten of het verzamelen ervan. Het RCE en Archis zijn instanties waar deze gemeld kunnen worden (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2017). Ook hier geldt dat deze vondsten dan opgeslagen worden en beschikbaar gesteld kunnen worden voor onderzoek. Bij negatieve selectie en het vrijwel altijd destructief te werk gaan is de context echter ontbrekend en kan er een twijfel gesteld worden bij de waarde die een voorwerp heeft voor kenniswinning op archeologisch gebied.

2.5.3 Selectie uit de bronnen

Om positieve en negatieve selectie te herleiden uit de beleidsstrategieën is het belangrijk om eerst de manier van selecteren vast te stellen. Wanneer er wordt vermeld wat en hoe er wordt geselecteerd is dit vervolgens op te delen in positieve en negatieve selectie. Zo is in de gemeente Dongen in Noord Brabant een uitzonderingsbeleid waarbij ervoor gekozen is om alleen de bodem dieper dan 50cm te verstoren wanneer het voldoet aan bepaalde drempelwaarden; Een lage verwachtingswaarde in een gebied kleiner dan 50.000m², een middelhoge en hoge verwachtingswaarde in een gebied kleiner dan 100m², of wanneer er specifieke andere plannen of uitzonderingen zijn voor het betreffende gebied (www.dongen.nl). Verder wordt er nog bureauonderzoek gedaan. Wanneer deze drempelwaarden en het bureauonderzoek geen redenen opleveren om een onderzoek aan te raden, wordt er negatief geselecteerd, de grond wordt dan 'opgegeven' zonder verder onderzoek. Hierbij is het dus van belang eerst het volledige selectieproces te schetsen voorafgaand aan het opdelen van de

selectieprocessen. Het kan zoals in dit voorbeeld voorkomen dat beide typen selectie worden toegepast.

2.6 Gemeentelijke verschillen

Om deze gemeentelijke verschillen te vergelijken worden de data vergeleken met elkaar. Hierdoor kan er een beeld gecreëerd worden waarin duidelijk wordt wat de houding is ten opzichte van Paleolithische archeologie in de provincies Noord-Brabant en Limburg. Hierna worden beide provincies met elkaar vergeleken. Mochten hier duidelijke verschillen of juist continuïteit in voorkomen dan kunnen deze aangeduid worden en kan mogelijke analyse van redenen voor deze verschillen of gelijkenissen hier een verklaring voor geven.

Factoren die hiervoor van belang zijn, zijn de drempelwaarden die gelden voor vrijstelling van onderzoek, advies voor negatieve en positieve selectie die direct impact heeft op de vertegenwoordiging van archeologie en tot slot de samenwerkingsverbanden met bedrijven of andere gemeenten. Deze samenwerkingen kunnen invloed hebben op de representatie van archeologie en het wel of niet overwegen van bepaalde tijdsperiodes of type vondsten.

2.7 Bias

Bij de redengeving voor keuzes in het beleid kan er sprake zijn van bias naar Paleolithische archeologie. Bias is als volgt te omschrijven: Het concept van vooroordelen (bias) is een gebrek aan interne validatie of het verkeerd beschrijven van de verbanden tussen blootstelling en het effect wat dit heeft op de betreffende doelen, waarbij de ingeschatte waarde een andere verwachting oplevert dan de werkelijke waarde. Door deze bias aan te duiden wordt het mogelijk om bij het geven van een advies en vaststelling van archeologische werkzaamheden hier attent op te zijn en mogelijk een alternatief te zoeken (Delgado-Rodríguez & Llorca 2004, 635).

In het geval van steentijdonderzoek in Nederland kan er dus een selectieve bias voorkomen wanneer een beleidsplan zich vooral toespitst op een andere periode, maar tevens eenzelfde methode gebruikt of aanraad, voor een steentijd onderzoek. Hierdoor vindt er selectie plaats welke niet afgestemd is op steentijd onderzoek, maar in plaats daarvan onderzoek doet naar relictten uit de Romeinse periode. De mogelijke problemen die hieruit voortkomen maken ruimte voor interpretatiefouten of het niet op de juiste manier verwerken van de context.

Om deze mogelijke problemen te omschrijven kan ditzelfde Romeinse voorbeeld

gebruikt worden.

Wanneer een selectie beleid opgesteld is op basis van Romeinse waarden betekent dit dat er een vlak aangelegd wordt voor grondsporen. Verder zijn Romeinse sites vaak groot in omvang en bevinden deze zich mogelijk in andere geologische formaties vanwege diepte verschillen met andere perioden. Als je deze waarden toepast op steentijdonderzoek dan krijg je een waarschijnlijk lagere pakkans. Steentijd sites zijn kleiner in omvang dan Romeinse sites. Ook bestaan deze uit totaal andere vondsten en bevinden deze zich vaak dieper en dus mogelijk in andere condities van conservering. Wanneer je dit uitzet in drempelwaarden betekent dit dat een kleiner gebied zoals een steentijd site vaker onder een vrijstellingsoppervlakte zal vallen. In een Romeins georiënteerd beleidsopstel is het namelijk gebaseerd op groottes van Romeinse sites. Ook zullen er verzamelprocessen zijn die afgesteld zijn op Romeins vondstmateriaal. Hierdoor is de kans groot dat er een negatief selectie beleid is voor materiaal dat in Paleolithisch onderzoek van belang is. Tot slot zal het aanleggen van vlakken voor grondsporen verspeelde moeite zijn, omdat Paleolithische sites geen grondsporen bevatten. Hierdoor zal een vlak aanleggen suboptimaal zijn en kan er beter in grid worden gewerkt om een grotere pakkans te hebben voor Paleolithisch materiaal.

Andere vormen van bias kunnen voortkomen uit een (waarde)invulling van de onderzoekers en/of opstellers van het beleidsprotocol. Hierbij kan een persoonlijke invulling van waarde toegekend worden aan steentijd onderzoek, welke kan leiden tot het niet juist selecteren en overwegen van graafonderzoek.

3. Analyse

3.1 Opzet analyse

3.1.1 Onderverdeling in *MS word* overzicht

Bij het maken van de analyse wordt onderscheid gemaakt op basis van bruikbaarheid van de beleidsplannen. Deze bruikbaarheid hangt af van de mate waarin Paleolithische archeologie vertegenwoordigd wordt, de mate waarin redeneringen worden gemaakt voor keuzes in beleidsvoering en de opzet in drempelwaarden. Hiervoor is in de verzamelde documenten van alle gemeenten een kleurencodering gemaakt om aan te geven op welke manier het beleid is opgebouwd en hoe bruikbaar dit is. Ik onderscheid vijf verschillende manieren van opstellen van beleidsplannen. Van deze vijf zijn er vier bruikbare methoden van beleidsopstelling en één dataset is onbruikbaar. Dit onderscheid zal ook terug komen in een overzicht in dit hoofdstuk (tabel 5). Dit overzicht beslaat alle gemeenten in Noord-Brabant en Limburg en reflecteert welke beleidstypen gehanteerd worden.

3.1.2 Verordeningen

Verordeningen zijn een veel voorkomend gegeven in de beleidsopstellen van de gemeenten. Deze zijn vrijwel allemaal gelijk van opmaak en inhoud. Deze verordeningen zijn vormgegeven aan de hand van de erfgoedwet en de wet archeologische monumenten zorg (Wamz) en de monumentenwet uit 1988. Voorbeeld hiervan is de uitleg gegeven in de verordening van Baarle-Nassau (www.decentrale.regelgeving.overheid.nl/Baarle-Nassau).

Het opstellen van deze verordeningen is versterkt na de herziening van de monumentenwet in 2007 (www.wetten.overheid.nl/) Door deze herziening werden gemeenten zelf aansprakelijk gesteld voor het beheer van het bodemarchief en het opstellen van bestemmingsplannen. Hierdoor moesten gemeenten zowel een erfgoedverordening, als bodemkaarten (archeologische waarde kaarten inbegrepen) op gaan stellen (www.bodemrichtlijn.nl). Het resultaat hiervan is de grote hoeveelheid gemeenten die soortgelijke verordeningen hebben opgesteld met gemeentelijke verschillen, afhankelijk van de behoeften van de desbetreffende gemeente. Dit wordt gedaan vanuit het landelijk opgestelde model. Zo wordt er in het beleid van Deurne rekening gehouden met het nemen van plaatselijke beslissingen wanneer er archeologisch onderzoek moet komen, waarbij deze beslissing een normale drempelwaarde kan 'overrulen'. Dit staat opgenomen in artikel 12.1 van de

archeologische en erfgoedverordening van Deurne
(www.decentrale.regelgeving.overheid.nl/Deurne).

3.1.3 Verwachtingskaarten

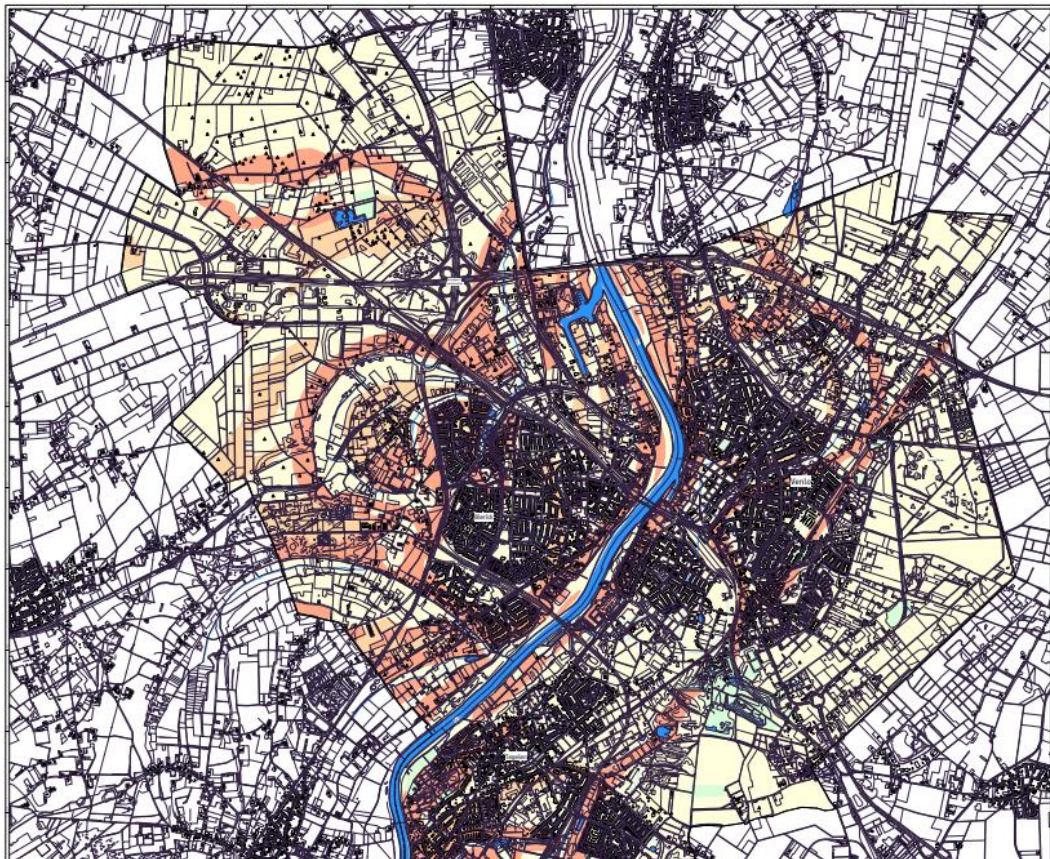
Verwachtingskaarten zijn van groot belang bij het opstellen van beleidsnota's. Deze verwachtingskaarten geven het gemeentelijke gebied weer met de waardetoekenning van verwachting van archeologische resten. Deze waardetoekenningen komen in de kaart terug via een kleurencodering, waarbij elk gebied gearceerd wordt in de desbetreffende kleur voor de waardering. In elke gemeente wordt een onderscheid gemaakt in de toekenning van waarde middels drie tot zes categorieën. Deze categorieën zijn terug te brengen tot een classificatie van lage, middelmatige en hoge verwachtingswaarden. Elke gemeente kent hier vervolgens een verstoringsgrens aan toe, vaak variërend tussen 30/40/50cm diepte. Verder wordt er ook een oppervlaktegrens aan toegekend. Deze oppervlaktegrenzen liggen verder uit elkaar in verschillen en hangen hierin waarschijnlijk ook meer af van financiële en ruimtelijke motiveringen.

Via de verwachtingskaarten kan er invulling gegeven worden aan het beleid en kunnen verschillende adviezen of strategieën worden toegepast bij het verlenen van bouwvergunningen of bij het voorkomen van andere vormen van verstoring bij een bestemmingsplan. Dit bestemmingsplan geeft namelijk aan of en waar er archeologisch (voor)onderzoek nodig is. Later in dit hoofdstuk worden de ondergrenzen van verstoringsdiepten uiteengezet in een tabel (tabel 6). Ook wordt er aandacht besteed aan de oppervlaktegrenzen. Deze grenzen zijn een richtlijn. Dit houdt in dat deze grenzen worden gehanteerd als grens bij verplichte ingreep. Afhankelijk van het beleidsplan is er boven of onder deze grens een vrijstelling, tenzij dit voor het gebied anders wordt aangegeven in het bestemmingsplan van het betreffende gebied. Dit geldt voor zowel de verstoringsdiepte als de oppervlaktegrenzen.

Een goed voorbeeld hiervan, waarbij er ook een jager-verzamelaar perspectief is meegenomen, is de kaart van Venlo (www.sam-limburg.nl). Hierin is goed een kleurenverschil te zien waarin de verschillende verwachtingswaarden worden gehighlight.

Belangrijk om wel te noteren is dat verwachtingskaarten in Nederland zeer sterk gespecificeerd zijn op lokaal niveau. Dit heeft als gevolg dat de kaarten onderling vaak sterker van elkaar differentiëren en niet altijd goed op elkaar aansluiten wanneer aangrenzende gemeenten de betreffende kaarten naast elkaar neerleggen. Hierdoor is

het belang en de kennis die deze kaarten verstrekken ook gelimiteerd tot lokale kennis; Het is hierdoor moeilijk een regionaal beeld te vormen. Gesteld wordt dat dit kan komen door een gebrek aan algemene richtlijnen voor het opstellen van deze kaarten in Nederland (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2017). Om een meer regionale visie te kunnen vormen zullen er dus eerst betere richtlijnen moeten komen die bindend zijn bij het opstellen van deze kaarten. Zodanig zal de lokale focus wat meer gebonden zijn aan de regionale richtlijnen. Het is echter geen slecht gegeven dat de kaarten een sterke lokale focus hebben. Hiermee is namelijk wel een groot deel van het archeologisch beleid in handen van de lokale overheid (gemeente). Deze lokale aanpak leidt vervolgens tot goed overwogen keuzes welke het beste aansluiten bij de desbetreffende bevolkingsgroep.

Figuur 3. Fragment van de Archeologische Basiskaart Gemeente Venlo jager-verzamelaars. (Vrij naar: <http://www.sam-limburg.nl/document/137/archeologische-basiskaart-gemeente-venlo-jager-verzamelaars.html> inzage 29-10-2020)

3.1.4 Drempelwaarden

Binnen de gemeenten van beide provincies komt het regelmatig voor dat er drempelwaarden voor uitzondering op de vastgestelde richtlijnen voor archeologisch onderzoek zijn. Deze vastgestelde richtlijnen geven aan bij welke categorieën van

archeologische waarde gehandeld moet worden en op welke manier. Deze richtlijnen komen voort uit de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (www.wetten.overheid.nl/) Op deze omgevingswet hebben de gemeenten vervolgens uitzonderingen die zij nodig achten voor het archeologisch beleid van de desbetreffende gemeente. Zo zijn er afwijkingen in de ondergrens van oppervlakte of diepte bij verstoring en regels over welke partij verantwoordelijk is voor uitvoering van archeologisch onderzoek. Zo zijn er bijvoorbeeld in Limburg meerdere gemeenten (Voerendaal, Simpelveld, Landgraaf, Kerkrade, Heerlen (zie: beleidsnota's in bijlage 7.2) die een soortgelijke opzet hiervoor hebben. Verder komt het vaak voor, dat voor het beleid dat hiervoor gevoerd wordt, is samengewerkt met archeologische bureaus. Denk hierbij aan P2P, RAAP, Vestigia en anderen. Uit samenwerking met bureaus komen verschillende adviezen voort. Deze lijken echter wel overkoepelend hetzelfde te zijn wanneer beleidsvoering vanuit eenzelfde instantie vergeleken wordt. Een overzicht van alle bedrijven waarmee de gemeenten uit Noord-Brabant en Limburg hebben samen gewerkt is terug te vinden in hoofdstuk 3.3.

Een uitleg voor het belang van deze drempelwaarden wordt als zodanig gegeven door de gemeente Moerdijk. Hierin wordt gesteld dat door het begrenzen van bestemmingsplannen en cultuurhistorische kaarten er een geminimaliseerd risico gevormd kan worden voor het moeten besteden van geld/ een deel van de begroting aan planschade. Deze planschade kan voortkomen uit toevalsvondsten en het moeten stilleggen van werkzaamheden. Middels vrijstellingswaarden wordt dit zo efficiënt mogelijk tegen gegaan (www.moerdijk.nl).

Bij het opzetten van de uitzonderingen en toepassingen wordt gebruik gemaakt van 6 of 7 categorieën om archeologische waarde toe te kennen aan een gebied.

Dit zijn de volgende:

- Gebied van archeologische waarde, gebaseerd op eerdere vondsten
- Gebied van monumentale waarde
- Gebied van zeer hoge verwachting
- Gebied van hoge verwachting
- Gebied van middelhoge verwachting
- Gebied van lage verwachting
- Gebied met onderzoeksvrijstelling

In dit onderzoek wordt er een inventarisering gedaan van de drie verwachtingswaarden waarbij een zeer hoge verwachting en hoge verwachting onder hoge verwachtingswaarden worden gesteld.

Dit wordt vertaald naar de hoge/gemiddelde/lage verwachtingswaarden in verwachtingskaarten. Voor elke categorie wordt een apart beleid voorgesteld, voor zowel selectie als methodiek. Hiervoor zijn randvoorwaarden op basis van oppervlakte en diepte. Deze randvoorwaarden zijn gebaseerd op de verschillende verwachtingen, maar ook op monumentale waarden. Motiveringen kunnen verder ook voortkomen vanuit financiële overwegingen zoals in Sittard-Geleen. Hier is van geval tot geval specifiek beleid voor alles wanneer de kosten voor archeologie op de gemeente komen te vallen, in plaats van bij de veroorzaker. Dit komt doordat er geen budgetreservering in de begroting is voor archeologisch onderzoek. Het beleidsplan beschrijft dit als volgt: "De wet legt de kosten van archeologisch vooronderzoek primair bij de veroorzaker van de bodemverstoring. Dit kan worden geregeld in de omgevingsvergunning, of in de exploitatieovereenkomst. In een aantal gevallen kan de gemeente kosten maken voor archeologisch onderzoek:

- bij eigen ontwikkelingen
- bij toevalsvondsten: hierbij geldt het veroorzakerprincipe niet
- bij excessieve kosten van een opgraving kan een exploitant schade claimen bij de gemeente
- wanneer de realisatie van een project in gevaar komt door de hoogte van de kosten voor archeologische onderzoek, kan de gemeente vanuit het algemeen belang besluiten om deze kosten geheel of gedeeltelijk van de veroorzaker over te nemen.

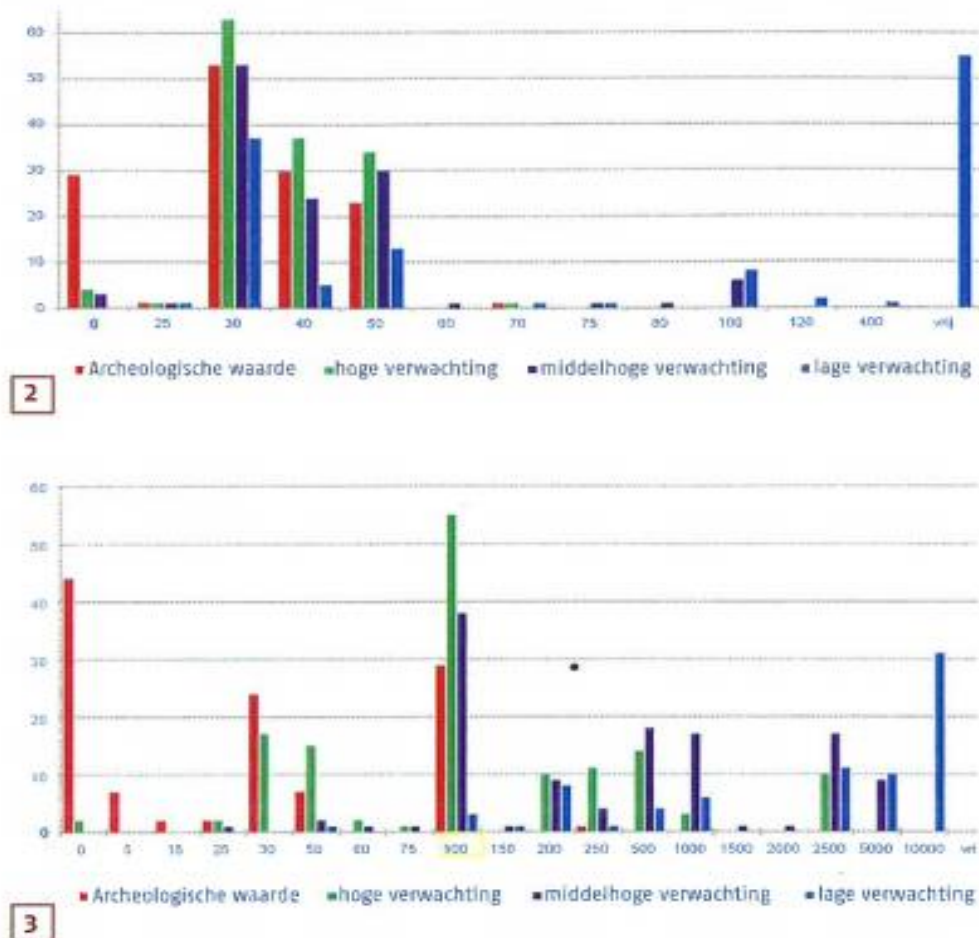
De gemeente zal in deze gevallen per geval een besluit nemen over de te volgen werkwijze en de financiering. Sittard-Geleen kent geen archeologiefonds als reservering voor dergelijke kosten."

(www.sam-limburg.nl).

De richtlijnen voor drempelwaarden zijn gebaseerd op diepte en oppervlakte. Later in dit hoofdstuk zal dit ook gevisualiseerd worden voor de gemeenten in Noord-Brabant en Limburg op basis van de beleidsplannen welke gehanteerd worden ten tijde van dit onderzoek (2020).

Om een beeld te vormen van hoe dit eruitziet kan er teruggegrepen worden op het onderzoek van van Vuuren (van Vuuren 2010). Samen met M.H. van den Dries heeft zij haar onderzoek in de Archeobrief neergezet (van Vuuren & van den Dries 2012). Hierin

worden de Drempelwaarden van oppervlakte en diepte voor alle Nederlandse gemeenten uitgewerkt (Figuur 4).

2 Overzicht van in gemeentelijk archeologiebeleid gehanteerde vrijstellingsgrenzen voor diepte (peildatum 1-9-2010). Opvallend is de grote verscheidenheid in de gebruikte dieptegrenzen (in centimeter), voor zowel gebieden met een lage verwachting als voor gebieden met een hoge verwachting. Bij de laatste komen vrijstellingen voor tot 70 centimeter diepte.

3 Overzicht van in gemeentelijk archeologiebeleid gehanteerde vrijstellingsgrenzen voor oppervlakte (peildatum 1-9-2010). De gebruikte oppervlaktegrenzen (in vierkante meter) tonen een grote variatie, voor zowel gebieden met een lage verwachting als voor gebieden met een hoge verwachting. Bij de laatste komen vrijstellingen voor tot 2500 m².

Figuur 4. Drempelwaarden in Nederlandse gemeenten in 2010. (van Vuuren & van den Dries 2012)

Bij het opstellen van uitzonderingen worden deze ook wel benoemd als 'op discretie van gemeenteraad'. Hierbij worden geen duidelijke richtlijnen gesteld en in plaats daarvan

wordt er op individueel niveau gekeken naar elke zaak. Hierdoor is het moeilijk om een gemeente te karakteriseren binnen een bepaald niveau van beleidsvoering op basis van gekozen selectiebeleid, aangezien dit per geval kan verschillen. Redenen voor deze keuze lijken vaak uit financiële en culturele belangen voort te komen. Hierin is het aannemelijk dat Paleolithische archeologie in mindere mate gerepresenteerd kan worden, aangezien dit vaak duurder onderzoek is, met minder directe culturele connecties tot het publiek. Dit leidt dan vervolgens tot lagere prioriteit en zal mogelijk in mindere mate onderzocht worden. In plaats hiervan kan een onderzoek puur in een opslag belanden of mogelijk zelfs vernietigd geraken.

Vaak terugkomend is vooraf negatief verklaren van een gebied met lage verwachtingswaarde. Dit zie je namelijk in 17 gemeenten. Dit gebeurt door deze gebieden een vrijstelling van onderzoek te bieden of een zeer grote verstoringsoppervlakte als voorwaarde te stellen voordat dit gebied wordt onderzocht. Hierdoor wordt er geen extra vooronderzoek gedaan in deze gebieden en gaat eventuele archeologie verloren. Dit is beleid dat gemotiveerd is vanuit het niet (onnodig) kosten maken met een vooronderzoek waar een eerdere inventarisering van dit gebied het deed vermoeden dat hier weinig tot geen archeologie aanwezig is. Deze motivering is in essentie financieel, maar ook praktisch. Hierdoor kunnen er meer middelen beschikbaar gesteld worden in gebieden waar de kans groter is dat er zich archeologie bevindt (van Vuuren 2010, 51).

Verder zijn er zes gemeenten die in hun beleid hebben vastgelegd wanneer er wordt uitbesteed bij onderzoek. Een voorbeeld hiervan is Oosterhout in Noord Brabant. Deze gemeente heeft geen bevoegdheid voor het zelfstandig verrichten van archeologisch onderzoek en werkt nu met een afwisseling van enkele archeologische bedrijven en het regiobureau voor archeologie in Noord Brabant. Hieronder vallen meerdere gemeenten die samen gebruik maken van deze regiodienst en zijn archeologen. Onder deze gemeenten vallen de volgende: Aalburg, Alphen-Chaam, Baarle-Nassau, Breda, Drimmelen, Etten-Leur, Geertruidenberg, Moerdijk, Oosterhout, Werkendam, Woudrichem en Zundert (www.oosterhout.nl). Verder is hierbij vastgelegd wat een onderzoek moet inhouden voor uitbesteding.

Het negatieve effect van vrijstellingswaarden als drempelwaarde wordt besproken in het onderzoek van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed uit 2011 (Lauwerier *et al.* 2011). Hierin is onderzocht op basis van werkelijk opgegraven archeologische sites, wat

een vrijstelling voor effect kan hebben op het verlies van kenniswinst. Hierbij is de aanname gemaakt dat deze sites en de vondsten die op deze sites zijn gedaan representatief zijn als een verlies voor een soortgelijke vrijstellingswaarde. Dit is erkend als een mogelijk subjectievere aanpak, maar gesteld wordt dat dit toch een goede verwachting kan scheppen voor informatieve waardeverlies bij vrijstellingswaarden. In de tabellen (tabel 2, 3 en 4) is hiervoor een overzicht zichtbaar. Uit dit onderzoek blijkt dat de toename in oppervlakte een hoop verlies kan opleveren. Hieruit zou men dan de conclusie kunnen trekken dat bij een hoge verwachtingswaarde een zeer laag oppervlakte gereguleerd moeten worden om zodanig grotere verliezen te voorkomen. Ook is er gewerkt met procenten om de rol van oppervlakte te minimaliseren. Dit is minder subjectief, maar geeft ook een minder sterk contrast weer.

Tabel 2. Vrijstellingswaarden voor nederzettingen. (Lauwerier *et al.* 2011)

onderzoeksvragen	nederzetting									
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
1. Beschrijving van de bodemopbouw	10 000	10 000	5000	250	10 000	5000	2500*	10 000	5000	1000
2. Aard van de vindplaats	10 000	2500	5000	100	10 000	5000	2500*	500	5000	1000
3. Ouderdom van de site/datering/fasering	10 000	500	5000	2500*	10 000	2500	2500*	5000	5000	1000
4. Voedsel economie	10 000	10 000	2500	2500*	10 000	5000	1000	10 000	5000	500
5. Technologie van de materiële cultuur	10 000	10 000	2500	2500*	5000	5000	1000	10 000	5000	500
6. Uitwisselingsnetwerken	10 000	10 000	2500	2500*	5000	5000	1000	2500	5000	500
7. De aard van de sporen	10 000	2500	5000	500	10 000	2500	500	5000	5000	500
8. Activiteiten op het terrein op basis van sporen	5000	2500	5000	500	10 000	2500	500	2500	5000	500
9. De ruimtelijke indeling van de nederzetting	10 000	5000	5000	100	5000	2500	250	2500	2500	500
10. Technologische en culturele toewijzing aan de hand van structuren	10 000	5000	5000	100	5000	2500	250	2500	2500	250

*De vrijstellingsgrenzen (in m²) waarbij de thematische onderzoeksvragen voor de onderzochte nederzettingen (I t/m X, zie tabel 9) niet meer beantwoord zouden kunnen worden. De vrijstellingsgrenzen met een * geven aan dat vanaf dat oppervlakte het gehele opgegraven areaal zou zijn verstoord.*

Tabel 3. Vrijstellingswaarden voor grafvelden. (Lauwerier *et al.* 2011)

onderzoeksvragen	grafveld					
	I	II	III	IV	V	VI
1. Beschrijving van de bodemopbouw	250	2500*	10 000	10 000	1000	10 000
2. Aard van de vindplaats	250	1000	10 000	10 000	1000	10 000
3. Ouderdom van de site/datering/fasering	500	2500*	10 000	10 000	1000	10 000
4. Kunnen de monsters worden gebruikt voor DNA, isotopenonderzoek ofwel voor de ontwikkeling van nieuwe methoden en technieken?	50	1000	5000	5000	1000	5000
5. Is onderzoek naar de aard en rol van bijgiften en diergraven nog mogelijk?	50	1000	5000	5000	2500	5000
6. Zijn vragen over handel en voedsel op basis van de vondsten nog te beantwoorden?	50	1000	5000	5000	2500	5000
7. Wat is de aard van het grafritueel?	50	1000	5000	5000	2500	5000
8. Hoe is de populatie begraven in relatie tot elkaar, was er een sociale hiërarchie?	50	500	2500	5000	250	5000
9. Is de demografie (aantal begravenen, sekse, leeftijd, ziektes etc.) nog te onderzoeken?	50	500	2500	10 000	250	5000
10. Wat is de opbouw van de structuren: de gebruikte methoden en technieken bij het bouwen?	50	1000	2500	10 000	250	2500
11. Is de onderlinge functie van, en de relatie tussen de structuren te bepalen?	50	1000	2500	10 000	250	2500

*De vrijstellingsgrenzen (in m²) waarbij de thematische onderzoeksvragen voor onderzochte grafvelden (I t/m VI, zie tabel 12) niet meer zouden kunnen worden beantwoord. De vrijstellingsgrenzen met een * geven aan dat vanaf dat oppervlakte het gehele opgegraven areaal zou zijn verstoord.*

Tabel 4. Vrijstellingswaarden voor stads- en dorpskernen. (Lauwerier *et al.* 2011)

onderzoeksvragen	stads- en dorpskern					
	I	II	III	IV	V	VI
1. Beschrijving van de bodemopbouw	250*	250*	500	1000	1000*	250
2. Aard van de vindplaats	250*	50	500	500*	1000*	1000*
3. Ouderdom van de site/datering/fasering	250*	50	500	500*	5000	500*
4. Zijn op basis van de vondsten vragen over de (voedsel) economie te beantwoorden (uitwisselingsnetwerken)?	250*	25	250	1000	2500	1000*
5. Technologie van de materiële cultuur	250*	25	250	1000	2500	1000*
6. Wat is de aard en functie van de sporen?	50	50	500	1000	2500	500*
7. Hoe zijn de structuren technologisch opgebouwd en wat is functie van de structuren?	100	50	100	500*	1000*	1000*
8. Wat is de ruimtelijke en functionele relatie van de structuren?	100	50	100	500*	1000*	1000*
9. Wat is de aard van de structuren en wat kunnen deze zeggen over de stedelijke identiteit?	100	50	100	500*	1000*	1000*

De vrijstellingsgrenzen (in m²) waarbij de thematische onderzoeksvragen voor de onderzoeken in stads- en dorpskern (I t/m VI, zie tabel 1.5) niet meer beantwoord zouden kunnen worden. De vrijstellingsgrenzen met een * geven aan dat vanaf dat oppervlakte het gehele opgegraven areaal zou zijn verstoord.

3.1.5 Geen bekend beleid

Een onbekend beleid houdt in dat deze gemeente geen bekend beleid heeft omtrent archeologie in de gemeente. Dit betekent echter niet dat er geen voorwaarden gesteld worden. Deze zijn echter mogelijk niet publiekelijk bekend gemaakt zoals in gemeente Rucphen. Verder zijn er twee gemeenten, namelijk Tilburg en Goirle, waarvan ik het beleid niet heb kunnen bemachtigen. Na contact op genomen te hebben met in totaal 6 gemeenten van wie ik geen beleid online kon vinden heb ik van deze twee gemeenten geen reactie mogen ontvangen. Vanwege het niet kunnen bemachtigen van dit beleid en het beleid uit Rucphen dat niet openbaar gesteld is, is ervoor gekozen bij de analyse deze gemeenten niet mee te nemen in de algemene conclusies, mede omdat dit maar een klein aantal is van het totale aantal gemeenten (3 uit 93).

3.1.6 Bekend beleid rondom erfgoed en archeologie

Hierin kan onderscheid gemaakt worden tussen beleid dat rekening houdt met Paleolithische archeologie en beleid dat veralgemeniseerd is tot archeologie in het geheel. Bij de laatste, archeologie zonder specificaties rondom een periode, is het van belang dat deze beleidsvoering bekeken wordt op basis van periodieke aspecten. Het gevaar met deze veralgemeniseerde plannen is namelijk dat deze leiden tot slechtere mate van onderzoeksvoorwaarden. Zo kan het voorkomen dat deze vooral afgestemd zijn op romeinse archeologie. Dit leidt dan tot suboptimale drempelwaarden voor onderzoek wanneer men het Paleolithische aspect bekijkt. Omdat ze niet gemaakt zijn om aan te sluiten bij een specifiek onderzoeksgebied of tijdperk ontstaat hiermee archeologische bias in het onderzoeken van de archeologie. Deze bias is uit te leggen als een verkeerde bril waarmee naar de context gekeken wordt. Als de focus hierin niet is afgestemd op de behoeften van de context (of in de analogie de brildrager en de juiste sterkte) zal deze context niet volledig juist geïnterpreteerd kunnen worden (of in de

analogie kan de brildrager de tekst niet lezen). Om deze bias tegen te gaan is het dus van belang dat ook in algemene beleidsopstellen er toch aandacht is voor verschillende archeologische perioden en eventuele benodigdheden die vereist zijn bij het juist onderzoeken hiervan. De gevolgen van het verkeerd interpreteren van de archeologische context kan verschillende gevolgen met zich mee brengen. Zo kan het zijn dat de verwachtingskaart verkeerde waarden met zich mee draagt wat leidt tot mogelijke vernietiging van oudere resten, of het missen van deze resten tijdens vooronderzoek. Verder kan het voorkomen dat er een negatieve selectie plaats vindt voor resten welke buiten het perspectief vallen van de onderzoeksagenda, omdat deze vervolgens beschreven worden als irrelevant of financieel/cultureel oninteressant. Tot slot kunnen er verkeerde werkzaamheden of methoden geadviseerd worden die wederom tot mogelijk verlies van materiaal kunnen leiden. In het geval van specifieke Paleolithische archeologie zal hiermee wel direct rekening gehouden worden en dit is dan ook van extra relevantie voor dit betreffende onderzoek.

3.1.7 Bekende Paleolithische sites

Zoals in de inleiding besproken, zijn er tot op heden enkele grotere sites bekend die terug dateren tot het Paleolithicum. Van deze sites bevinden zich er 13 in Noord-Brabant en Limburg. De gemeenten bij wie deze sites ontdekt zijn, hebben als zodanig in het verleden al te maken gehad met Paleolithisch materiaal. Het is hierom interessant om te vergelijken of deze gemeenten hieruit een erkenning hebben gemaakt binnen het beleid dat Paleolithische archeologische resten zich binnen de gemeenten bevinden. Als dit is meegenomen, is het vervolgens interessant om te kijken wat hiermee is gedaan. Vooral voor Maastricht en Den Bosch is dit van belang, aangezien zich bij Den Bosch een groot cluster bevindt en bij Maastricht de grootste, en misschien ook wel de belangrijkste site zich bevindt, namelijk Maastricht-Belvédère (Verpoorte et al. 2010, 152). Verder zijn gemeenten die in een beleidsplan benoemen, dat zij bijvoorbeeld een oppervlakte vondst als melding hebben gehad ook van belang. Deze gemeenten zijn zodanig ook bewust geworden van mogelijke Paleolithische archeologie in de regio. Ook voor de gemeenten geldt dan vervolgens de vraag wat zij hiermee doen in het beleid zelf.

3.2 Resultaten analyse

In dit hoofdstuk worden resultaten van de literatuurstudie uiteengezet met als doel hiermee een verzameling van opvallende factoren te kunnen maken. Het overzicht dat volgt uit een inventarisatie van alle beleidsplannen is terug te vinden in Tabel 5.

Tabel 5. Gemeentelijk beleidsoverzicht. Beleidsplannen dateren tussen 2010 tot 2018. Bronnen voor al deze gemeenten zijn terug te vinden in Bijlagen 7.1 en 7.2

Gemeente	Enkel Verwachting s-kaart	Verwachtings- kaart met Drempel- waarden	Algemene beleidsnota	Paleolithische overweging in beleidsnota	Ontbrekend/ Niet beschikbaar
Noord-Brabant					
Alphen-Chaam		x			
Altena		x			
Asten		x		x	
Baarle-Nassau		x			
Bergeijk		x			
Bergen op Zoom		x			
Bernheze		x			
Best		x			
Bladel		x			
Boekel		x		x	
Boxmeer		x	x		
Boxtel		x	x		
Breda		x			
Cranendonck	x				
Cuijk		x	x		
Deurne		x			
Dongen		x	x		
Drimmelen		x			
Eersel		x			
Eindhoven		x			
Etten-Leur	x				

Geertruidenberg		x			
Geldrop-Mierlo		x		x	
Gemert-Bakel		x			
Gilze-Rijen		x			
Goirle					x
Grave		x	x		
Haaren		x	x		
Halderberge		x		x	
Heeze-Leende		x	x		
Helmond		x	x		
's Hertogenbosch		x	x		
Heusden		x			
Hilvarenbeek		x			
Laarbeek		x			
Landerd		x	x		
Loon op Zand		x		x	
Meierijstad		x			
Mill en sint Hubert		x		x	
Moerdijk		x			
Nuenen Gerwen en Nederwetten		x	x		
Oirschot	x				
Oisterwijk			x		
Oosterhout		x			
Oss		x	x		
Reusel-de Mierden		x			
Roosendaal		x			
Rucphen					x
Sint Antonius		x	x		
Sint Michielsgestel		x			

Someren		x		x	
Son en Breugel		x			
Steenbergen		x			
Tilburg					x
Uden		x		x	
Valkenswaard		x		x	
Veldhoven		x			
Vught		x	x		
Waalre		x		x	
Waalwijk		x		x	
Woensdrecht		x			
Zundert		x			
Totaal	3	54	15	11	3
Limburg					
Beek		x			
Beekdalen		x			
Beesel		x			
Bergen			x		
Brunssum			x		
Echt-Susteren		x			
Eijsden- Margraten		x		x	
Gennep		x			
Gulpen-Wittem		x			
Heerlen		x			
Horst aan de maas		x	x		
Kerkrade		x			
Landgraaf		x			
Leudal		x			
Maasgouw		x	x		
Maastricht		x		x	
Meerssen		x			

Mook en Middelaar		x	x		
Nederweert		x	x		
Peel en Maas		x	x		
Roerdalen		x	x		
Roermond		x	x		
Simpelveld		x			
Sittard-Geleen		x	x		
Stein		x	x		
Vaals		x	x		
Valkenburg		x			
Venlo		x	x	x	
Venray		x			
Voerendaal		x			
Weert		x	x		
Totaal	0	29	14	3	0
Totaal beide provincies	3	83	29	14	3

3.3 Analyse en belangrijke factoren

Vanuit tabel 5 zijn enkele factoren direct af te lezen. Een van de belangrijkste hiervan is dat van een groot deel van de 93 gemeenten, namelijk 83 gemeenten, een beleid bekend is die een bepaalde vorm van drempelwaarden hanteert voor onderzoek. Hiervoor zijn de richtlijnen vanuit de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht de basis (www.wetten.overheid.nl/) Hierin is meegenomen dat de gebieden alleen verstoord mogen worden na het afgeven van een vergunning. Deze vergunning wordt vervolgens onder voorwaarden verschaft met eventueel (voor)onderzoek. Deze voorwaarden vormen de drempelwaarden voor een gebied.

De drempelwaarden welke gesteld worden zijn vrij gelijk van opzet;

Voor de verschillende categorieën worden verschillende richtlijnen gehanteerd. Hierin zijn voornamelijk de lage, gemiddelde en hoge verwachtingswaarden belangrijk. Voor deze verschillende verwachtingswaarden wordt vervolgens op basis van diepte en oppervlakte een voorschrift gedaan. De algemene groottes en dieptes hiervoor zijn uitgezet in tabel 6. Opvallend is dat de meest terugkomende diepten 30cm en 40cm zijn.

Verder is opvallend dat Bergen op Zoom geen diepte ondergrens noemt

(www.decentrale.regelgeving.overheid.nl/Bergen%Op%Zoom).

Een ander belangrijk detail is dat de bebouwde kom maar in 3 beleidsplannen wordt overwogen, wanneer het aankomt op diepte van verstoring.

Tabel 6. Diepte waarop de ondergrens gesteld wordt per verwachtingswaarde, getallen vertegenwoordigen het aantal gemeenten die hier gebruik van maken. Elke gemeente met een bekend beleid hierin is mee genomen.

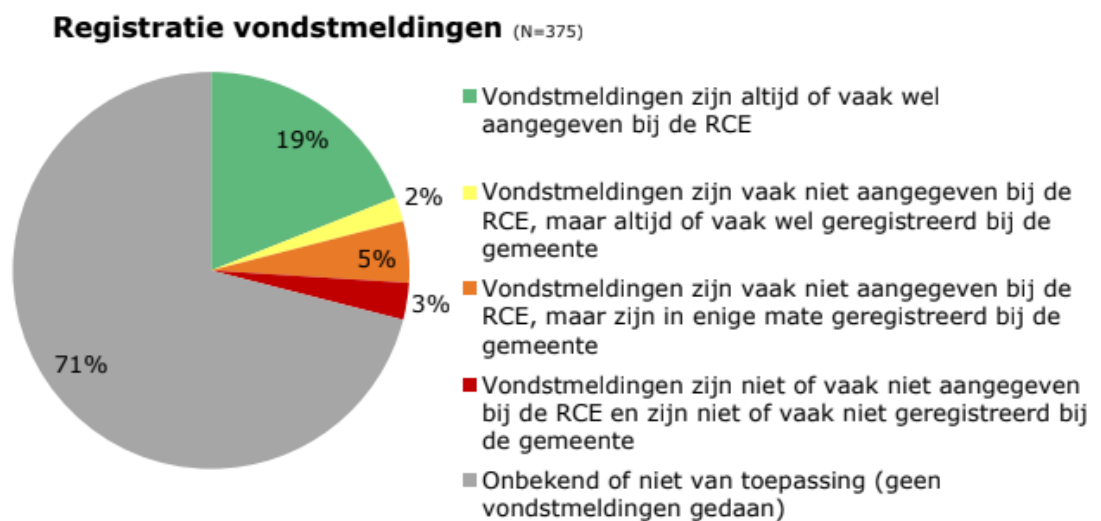
Verwachtings- waarde en diepte	Hoog 30cm	Hoog 40cm	Hoog 50cm	Midden 30cm	Midden 40cm	Midden 50cm	Laag 30cm	Laag 40cm	Laag 50cm
Binnen bebouwde kom	1	1	1	1	1	1		1	1
Buiten bebouwde kom	1	1	1	1	1	1		1	1
Algemeen	13	17	6	10	19	9	8	15	9

Het tweede aspect van de drempelwaarden is de oppervlakte van het gebied dat verstoord wordt. Deze zijn terug te vinden in tabel 7. Hierin zijn er enkele overeenkomsten te zien. Zo is het in elke gemeente, dat hoe lager de verwachtingswaarde, des te groter het gebied moet zijn voordat het voldoet aan de ondergrens. De kleinste oppervlakte is bijvoorbeeld 50m² bij een zeer hoge verwachtingswaarde en voor een van de grootste gebieden geldt bij een lage verwachtingswaarde een gebied van 5000m². Hiertussen worden dan nog onderverdelingen gedaan van 100m² en 500m².

Over het algemeen komt de toekenning van zeer hoog alleen voor bij een kleinere oppervlakte van 50m² of 100m², maar is de verstoringdiepte hierbij hetzelfde als die van een (gewone) hoge verwachtingswaarde. Bij lage verwachtingswaarden is er vooral een groot verschil in de gestelde ondergrens. Het is namelijk zo dat enkele gemeenten hierin een onderscheid maken tussen lage verwachtingswaarden met een bestemmingsplan en een met gestelde diepte en oppervlakte. Vaak is deze oppervlakte

een oppervlakte van 5000m² of groter en kan een bestemmingsplan met een lage verwachtingswaarde onderzoek uitsluiten. Deze laatste gebieden worden dan vrijgegeven met vrijstelling. Hierbij wordt er alleen rekening gehouden met toevalsvondsten welke gemeld en zes maanden ter beschikking gehouden moeten worden voor eventuele onderzoeksaanvragen.

Het melden van deze vondsten gebeurt echter niet altijd volgens het onderzoek van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (Erfgoedinspectie 2019). In Figuur 5 is dit te zien. In 3% van de gevallen van een vondst wordt deze niet juist verwerkt. In 71% van de gevallen wordt een vondst niet gemeld, of is er onduidelijk wat er met de melding is gebeurd.

Figuur 5. Registratie vondstmeldingen (erfgoed inspectie, 2019)

In de volgende tabel (tabel 7) worden de oppervlakten verdeeld in groepen om zichtbaar te maken hoe ver alles uit elkaar ligt. Opvallend hierbij is de gemeente Simpelveld, die een 50-100m² hanteert voor alle verwachtingswaarden behalve laag, maar hierbij altijd adviseert *in situ* te conserveren. Dit omdat het gehele gebied als een Romeinse vindplaats wordt beschouwd, zowel in dorpskernen als delen van het buitengebied. Tegelijk wordt er een 2500m² vrijstelling gehanteerd wanneer het geen onderdeel uitmaakt van de Romeinse Coriovallum (www.sam-limburg.nl). Gemeente Heerlen, Kerkrade en Landgraaf gebruiken een soortgelijk model (www.sam-limburg.nl).

Tabel 7. Oppervlakte categorieën voor vrijstellingen. 17 gemeenten hebben een extra verdeling binnen een verwachtingswaarde, hierdoor wijkt het aantal totale voorschriften af van het aantal gemeenten met voorschriften.

Vrijstelling \ Verwachting	<100m ²	101-500m ²	501-2.500m ²	2.501-10.000m ²	10.001-25.000m ²	>25.001m ²	m ² Niet Relevant
Laag	-	-	3	6	7	8	19
Midden	5	11	32	7	-	-	2
Hoog	20	34	12	-	-	-	1

Een volgend belangrijk aandachtspunt is dat er in meerdere gevallen is samengewerkt met een tweede partij bij het opstellen van de beleidsnota's. Deze tweede partijen zijn archeologische bedrijven uit verschillende delen van Nederland. In tabel 8 is aangegeven welke bedrijven er zijn en welke gemeenten zij hebben geassisteerd.

Tabel 8. Bedrijven en welke gemeenten erdoor geholpen zijn

Bedrijf:	Gemeente:
Archol	Valkenburg, Stein, Meerssen, Beek
RAAP	Voerendaal, Simpelveld, Mook en Middelaar, Leudal, Landgraaf, Kerkrade, Heerlen, Gulpen en Wittem, Eijsden-Margraten, Echt-Susteren, Halderberge, Hilvarenbeek
BAAC	Vaals, Bernheze
Past2Present	Peel en Maas, Maasgouw, Gennep
Vestigia	Horst aan de Maas, Loon op Zand, Waalwijk
ArchAeO	Asten, Bernheze, Boekel, Boxtel, Landerd, Mill en sint Hubert, Someren, Uden
SRE Milieudienst	Geldrop-Mierlo, Heeze-Leende, Valkenswaard
Het Archeologie Bureau	Gemert-Bakel

Opvallend bij deze bedrijven is dat de gemeenten, die zij geassisteerd hebben, vaak een zelfde opzet van de beleidsnota hanteren. Hierdoor is het belangrijk dat er gekeken wordt naar het onderscheid dat gemaakt moet worden op gemeentelijk niveau. Er mag

natuurlijk geen ‘knip en plakwerk’ voorkomen op gemeentelijke specifieke differentiaties. Met deze gemeentelijke differentiaties wordt gedoeld op factoren welke per gemeente verschillen. Zo is de meest voorkomende geologische samenstelling van het gebied van belang, maar ook de hoogteligging, ofwel het reliëf in het gebied, de grondwaterstand en zo nog vele andere factoren. Het is hierbij dus belangrijk dat dit mee overwogen wordt bij het vaststellen van het beleid.

Een positief gegeven uit deze samenwerkingen zien we terug in het doel van dit onderzoek. Het blijkt namelijk, dat de gemeenten waarin Paleolithische archeologie wordt meegenomen in beleidsvoering, vaak samenwerken met een archeologisch bedrijf. Uitzonderingen hierop zijn Waalre en Waalwijk (www.gisnet.nl & www.waalwijk.nl).

Er is één gemeente waarbij er vooralsnog wel een beleid is, maar dat niet online beschikbaar heeft gesteld voor het publiek. Deze gemeente is Rucphen uit Noord-Brabant. Verder zijn er drie gemeenten die nog geen volledige verwachtingskaart en nota hebben. Dit komt omdat deze gemeenten nog bezig zijn met het opstellen van het archeologisch beleid. Opvallend is dat alle drie deze gemeenten afkomstig zijn uit Noord-Brabant, namelijk Cranendonck, Etten-Leur en Oirschot.

Er zijn maar een paar gemeenten die een samenwerking hebben met andere gemeenten. Dit zijn Eindhoven en Helmond. Beide gemeenten hanteren een gedeelde verwachtingskaart met bijbehorende nota (www.helmond.nl). Verder heeft Roosendaal een verband met Bergen op Zoom waarbij Roosendaal wordt geassisteerd door Bergen op Zoom. Het verband is als volgt; “Roosendaal heeft geen eigen dienst of een specifieke archeologiemedewerker. Om toch voldoende geëquipeerd te zijn met deskundigheid gaat de gemeente een samenwerkingsverband aan met de gemeente Bergen op Zoom. Het archeologiebeleid zal een primaire taak blijven voor de eigen Roosendaalse organisatie waar de beslissingsbevoegdheid blijft. De samenwerking met Bergen op Zoom is specifiek bedoeld om te adviseren en om werkzaamheden te kunnen begeleiden en te beoordelen. Ook het archeologisch meldpunt kan gelegd worden bij de Bergse archeoloog.” (www.decentrale.regelgeving.overheid.nl/Roosendaal).

De Limburgse gemeenten hebben een verzameling van alle beleidsplannen, verwachtingskaarten en andere archeologie/monumenten gerelateerde beleidsnota’s op één domein online staan (www.sam-limburg.nl). Hierbij ontbreken maar drie gemeenten, namelijk Stein, Beekdalen en Leudal.

Gemeente Venlo heeft een aparte verwachtingskaart voor Jager-verzamelaars. Dit zou kunnen komen door Leo Verhart en zijn invloed in de desbetreffende regio in Limburg (naar persoonlijk commentaar van Van den Dries).

Dit tekent ook meteen een beeld voor het verschil in een algemene beleidsnota en een beleidsnota waarbij Paleolithische archeologie meegenomen wordt. In de beleidsnota's met een inclusie van het paleolithicum wordt namelijk gelet op welke methoden en andere acties in gedachte moeten worden gehouden om te zorgen dat dit materiaal goed opgegraven/onderzocht/*in situ* bewaard kan worden. Algemene beleidsnota's zijn namelijk voor een groot deel geschreven met een focus op latere perioden. Dit is vaak vanaf het Neolithicum of zelfs vanaf de Romeinse bewoning van het gebied. Zo benoemt Boxmeer bijvoorbeeld specifiek het Paleolithicum uit te sluiten en pas vanaf het Mesolithicum de eerste archeologie mee te nemen in de onderzoeksagenda (zie ook figuur 6 uit Hoofdstuk 4.1). De technieken die hierbij horen, maar ook de adviezen die hieruit voortkomen zijn niet representatief voor Paleolithisch onderzoek en zullen mogelijk leiden tot een verkeerde basis van onderzoek naar Paleolithische archeologische resten. Hierdoor ontstaat een risico dat dit vondstmateriaal verloren gaat tijdens of na het opgraven ervan.

De gemeente Gulpen-Wittem heeft een verzameling van zeven verschillende verwachtingskaarten opgesteld. Deze verwachtingskaarten zijn periode specifiek en maken verder ook onderscheid in geografische factoren zoals een algemene hoogte kaart en een kaart voor grondsoorten (zie bijlage 7.2, Gulpen-Wittem).

Tot slot is er onderzocht of gemeenten die een eerdere bekendmaking van Paleolithisch materiaal hebben ontvangen of gegeven hier ook rekening mee houden in het beleid. Zoals ook benoemd in Hoofdstuk 3.1.7 zijn de belangrijkste twee gemeenten in deze kwestie de gemeenten Den Bosch en Maastricht.

Gemeente Den Bosch meldt in de verwachtingskaarten en erfgoedkaarten archeologische vindplaatsen. Hieronder vallen ook de Paleolithische vindplaatsen. Zij houden echter geen uitzonderingsregels of specifieke regels erop na om Paleolithische kenniswinst te bevorderen. Den Bosch benoemt echter wel apart de voortgang van het gebied met de eerste vondsten van ongeveer 70.000 jaar geleden en het meeste materiaal dat terug dateert tot middeleeuwse archeologie en later. Hierover melden zij vanaf de jaren 1200 tot 1900 vooral veel te vinden (www.erfgoedshertogenbosch.nl/collecties/archeologie). Voor Maastricht geldt een licht verschillende situatie. Maastricht heeft ook een duidelijke erkenning van

Paleolithische aanwezigheid, maar in tegenstelling tot Den Bosch nemen zij dit ook mee in overwegingen in het beleid. Zij benoemen in de beleidsnota (2007-2012) dat zij zich bewust zijn van het gegeven dat er in Nederland waarschijnlijk geen enkele andere gemeente is die een zo grote tijdsperiode in de Nederlandse geschiedenis bedekt (Hamers & Soeters 2008, 10.). Hiermee doelen zij op de eerste vondsten uit het Paleolithicum tot aan vondsten uit de tweede wereldoorlog. Verder wordt er benoemd welke site hier gevonden is met een Paleolithische datering, namelijk de site Maastricht-Belvédère. Opvallend is wel bij deze gemeente dat zij expliciet in het beleidsplan benoemen dat financiële overwegingen niet mee mogen tellen. Om deze reden is ervoor gekozen geen risicobuffer op te stellen. Ook is vastgesteld wat er aan budget is, maar dat als hier overheen wordt gegaan, dit niet ontweken zal worden. Dit betekent voor Paleolithische archeologische resten dat deze minder snel worden uitgesloten. Mede omdat Maastricht ervoor kiest financiële overwegingen buiten beschouwing te laten en erkent dat Paleolithisch materiaal van belang is, zie je ook terug dat hier geen uitzonderingen voor worden gemaakt. Dit betekent dat Paleolithische oppervlakte vondsten hier omgezet worden tot een middelhoge verwachting op de verwachtingskaarten voor archeologie.

Naast deze twee gemeenten zijn er in Noord-Brabant en Limburg nog 13 andere gemeenten welke Paleolithisch vondstmateriaal of overwegingen hiervoor benoemen in het beleid. Deze gemeenten hebben voor het merendeel, met uitzondering van Boxmeer en Venlo, geen aparte regelgeving afgesteld op het Paleolithisch materiaal. Hierin is Boxmeer een uitzondering vanwege een negatief selectiebeleid en Venlo een uitzondering vanwege een sterke en aparte aandacht voor het Paleolithisch materiaal.

Uit deze overwegingen komt een volgende vraag voort. Is het zo, dat wanneer een gemeente geen eerdere confrontatie heeft gehad met Paleolithische archeologische resten, zij hier expliciet rekening mee moet houden? Om deze vraag te kunnen beantwoorden moet de melding van Paleolithische archeologische resten vergeleken worden met het beleid van de gemeenten. De 14 gemeenten die direct Paleolithisch vondstmateriaal noemen zijn hierin van belang. Verder moet er rekening gehouden worden met gemeenten waarvan Paleolithisch vondstmateriaal in andere bronnen genoemd wordt. In figuur 2 (Hoofdstuk 1) werd een overzicht gegeven van de Paleolithische sites welke bekend waren in 2016 na het onderzoek van Verpoorte *et al.* (Verpoorte *et al.* 2016). De gemeenten die hierin zijn aangeduid, hebben dit ook meegenomen in het beleid door middel van het benoemen van het materiaal in een

bijlage of binnen de context. Daarnaast blijven oppervlaktevondsten door onder andere amateur-archeologen nog van belang. Zoals ook eerder weergegeven worden niet alle vondsten in Nederland bij het RCE of zelfs bij de gemeente zelf gemeld. Van de oppervlakte vondsten die wel gemeld worden is het van belang dat gemeenten deze mee overwegen in het beleid of, op zijn minst benoemen Paleolithisch materiaal geconstateerd te hebben binnen de gemeentelijke regio. Dit zou dan terug te herleiden moeten zijn uit de verwachtingskaarten in voornamelijk de buiten gebieden.

Voor gemeenten zonder melding van Paleolithisch materiaal is het dan ook begrijpelijk dat deze hier geen financiële middelen voor beschikbaar stellen. Wanneer er gekeken wordt naar de kaart van Verpoorte *et al.* (Verpoorte *et al.* 2016) kan er vervolgens gesteld worden, dat dit voor vooral Brabantse gemeenten en voor de noordelijker gelegen Limburgse gemeenten geldt. Dit zie je ook terug in de beleidsplannen van gemeenten uit deze regio's. Deze nemen namelijk geen aparte notie van Paleolithisch materiaal en hierdoor valt dit al snel onder het algemene plaatje.

3.4 Samenvattend

In dit hoofdstuk is een overzicht gemaakt van alle beleidsplannen van de gemeenten in Noord Brabant en Limburg. Hieruit is een verzameling van (opvallende) factoren gekomen welke in een volgend hoofdstuk tot discussiepunten zullen worden gemaakt. Onder deze punten vallen de samenwerkingen van gemeenten met archeologische bedrijven, het tweemaal voorkomen van twee samenwerkende gemeenten en ook de verschillende belangen van drempelwaarden in het beleid. Tot slot zijn enkele gemeenten uitgelicht om het beeld van individualiteit in de beleidsvoering per gemeente te laten zien en is er gekeken naar Paleolithische verantwoording en toebehorende voorwaarden hiervoor.

4. Discussie

4.1 Drempelwaarden

Drempelwaarden zijn van belang bij het kijken naar de vertegenwoordiging van Paleolithische archeologie in de Limburgse en Noord-Brabantse beleidsnota's. Via de drempelwaarden kan gekeken worden naar welk onderscheid de gemeente maakt in het selectiebeleid van archeologie. Deze invloed is echter van indirecte aard en vooral een bijkomstigheid van oplopende factoren. Er zijn in totaal maar 14 gemeenten die direct rekening houden met Paleolithisch beleid, zowel gebaseerd op positieve als negatieve selectie. Dit betekent dat de overige 79 gemeenten of geen bekend of afgerond beleid hebben (3 onbekend en 3 niet afgerond in totaal) of geen rekening houden met Paleolithische archeologische resten (73 gemeenten). Het is echter zo dat wanneer drempelwaarden vergeleken worden deze vaak gelijk zijn tussen de gemeenten die rekening houden met Paleolithische archeologische resten en de gemeenten die dat niet doen. Dit leidt tot de conclusie dat drempelwaarden over het algemeen weinig invloed hebben op de factor van moedwillige representatie van Paleolithische archeologie in een gebied, of dat het benoemen/overwegen van Paleolithische archeologische resten niet altijd correleren met het daadwerkelijk instellen van Paleolithisch geschikt beleid. Hiermee wordt bedoeld dat het opstellen van drempelwaarden niet verbonden is met het meewegen van Paleolithische archeologie in het beleid. Het betekent niet dat drempelwaarden volledig invloedloos zijn op het proces waarin Paleolithisch materiaal gevonden kan worden. Hierover valt eerder te stellen dat het algemene beleid rondom de opgestelde drempelwaarden sowieso tekort komt in het juist bloot leggen van Paleolithische archeologische resten. Zo komt het nu voor alsof drempelwaarden meer een achterliggende motivatie hebben van financiële of geografische origine. Deze drempelwaarden zijn vaak gelijk aan het standaard model van 30/40/50cm diepte bij de verscheidene verwachtingswaarden. Toch is er een argument voor het belang van de drempelwaarden bij het kijken naar Paleolithische kenniswinst in Limburg en Noord-Brabant. Er is namelijk, met uitzondering van Boxmeer, een mogelijkheid tot toevalsvondsten en vooronderzoek die ertoe kunnen leiden dat Paleolithische archeologische resten wel meegenomen worden in een onderzoek. Boxmeer handelt namelijk met uitsluiting van Paleolithische archeologische resten zoals zichtbaar in figuur 6 hieronder. In alle gevallen binnen deze gemeente gaat dit gepaard met een toekenning van een hoge/middelhoge verwachtingswaarde aan een gebied. In een gebied met lagere verwachtingen zal dit sporadisch het geval zijn aangezien een

onderzoek hier minder tot stand zal komen. Dit komt omdat hiervoor een negatief selectie beleid geldt, tenzij het gebied met lage verwachtingswaarde een verplicht onderzoek heeft in het bestemmingsplan.

Geel: vallend in de archeologische agenda van Boxmeer.

Blauw: vallend buiten de archeologische agenda van Boxmeer.

Boxmeer								
	Paleogeografie	Nederzettingen	Grafvelden	Economie & landgebruik	Locatiekeuze	Sociaal politieke org.	Religie & cultus	Processen
11 NT								
10 LME								
9 VME								
8 LROM-VME								
7 MROM								
6 LIJZ-VROM								
5 LBRO-MIJZ								
4 LNEO-MBRO								
3 LMESO-MNEO								
2 LPALEO-MESO								
1 PALEO								

Figuur 6. Beleidsplan voor gemeente Boxmeer en het onderzoeken van vondsten.

(<http://www.nepomukboxmeer.nl/files/media/beleidsplan-archeologie-gemeente-boxmeer-aangepast-120509.pdf>, 5 inzage 28-10-2020)

4.2 Tweede partij

Bij het opstellen van de beleidsnota's en verwachtingskaarten is er door 35 gemeenten gebruik gemaakt van archeologische bedrijven. Bernheze heeft zelfs gebruik gemaakt van twee bedrijven (www.bernheze.org). Onder deze bedrijven is de ondersteuning die geboden is, gevarieerd. Zo hebben RAAP en Archol vooral ondersteuning geboden bij het opstellen van de verwachtingskaarten, terwijl ArchAeO, SRE Millieudienst, Past2Present en Vestigia voornamelijk mee hebben gewerkt aan de uiteindelijke beleidsnota. BAAC heeft tweemaal ondersteuning geboden en Het Archeologie Bureau is een enkele keer geraadpleegd. Raap heeft echter in Hilvarenbeek wel meegeholpen met het opstellen van de beleidsnota. Zoals eerder benoemd is er in Bernheze gebruik gemaakt van twee bedrijven. Hierbij hebben zowel ArchAeo als BAAC geholpen met het opstellen van de verwachtingskaart.

De invloed van deze bedrijven is op verschillende vlakken terug te zien. Een vast

gegeven is dat deze bedrijven een eigen manier van werken hebben. Hierdoor is er een bepaalde hoeveelheid aan gelijkenis in het opstellen van het beleidsplan. Het is echter goed om hierin een grens te trekken en jezelf af te vragen op welk moment deze overlap niet meer in algemene zaken voorkomt, maar ook op gemeentelijk specifieke zaken. Zo heeft ArchAeo voor alle betrokken gemeenten een zelfde model gehanteerd voor het opstellen van de drempelwaarden tot onderzoek. Bij dit model maken zij wél uitzonderingen per gemeente. Zo is er in Asten (www.raad.asten.nl) een advies van 40cm verstoringsdiepte gezien over alle verwachtingswaarden met een negatief advies voor lage verwachtingswaarden en is er in Boekel (<https://docplayer.nl/142599674-Nota-archeologie-boekel.html>) een advies voor 40cm over alle verwachtingswaarden behalve een middelhoge verwachtingswaarde over een gebied van >2500m². Hierbij wordt 50cm gehanteerd. Wel is er hier ook weer een negatief advies voor lage verwachtingswaarden.

Hieruit valt te concluderen dat in ieder geval voor ArchAeo er een herhalend model wordt gebruikt dat afgestemd wordt op gemeentelijke behoeften.

Voor Raap geldt dat elke gemeente een eigen verwachtingskaart heeft en die is vrijwel automatisch afgestemd op gemeentelijke behoeften. De standaard voorwaarden die hieraan gesteld worden komen grotendeels overeen, maar kleine verschillen komen hier wel voor (zie aan RAAP gekoppelde gemeenten (zie hoofdstuk 3.3, tabel 8) in bijlagen 7.1 en 7.2).

Vestigia heeft in de opgestelde beleidsnota's een stuk gewijd aan voorafgaande onderzoeken in de gemeente. Hierin wordt er ook gekeken naar Paleolithische onderzoeken. Vanuit deze Paleolithische onderzoeken, maar ook vanuit de andere benoemde onderzoeken worden de adviezen gevormd voor de gemeente. Deze werkwijze laat een sterke gerichtheid op de gemeentelijke focus zien in hun model. Het Paleolithische aspect specifiek leidt vervolgens ook tot beter afgestemde adviezen. Echter is het nog steeds zo dat de drempelwaarden die hierbij gesteld worden nog steeds vrij algemeen overeenkomen met het eerder genoemde basismodel (zie gemeenten Loon op Zand en Horst aan de Maas in bijlage 7.1 en 7.2). Er zijn hierin geen apart vastgestelde Paleolithische richtlijnen voor wanneer er Paleolithische archeologie verwacht wordt.

4.3 Paleolithische archeologie en het selectieproces

Paleolithische invloeden binnen beleidsnota's zijn vrij kort samen te vatten als teleurstellend en te schaars en/of incompleet. Een groot aantal van de gemeenten (73 van de 87) waarvan het beleid bekend en afgrond is schenken geen aparte aandacht aan Paleolithische archeologie. De 14 gemeenten die dit wel doen, doen dit niet altijd met een positief selectiebeleid en zelfs wanneer er een positief selectiebeleid geldt, is het nog steeds gebaseerd op een veralgemeniseerd drempelwaarden model. Dit leidt tot de eerder benoemde conclusie dat er onvoldoende rekening gehouden wordt met Paleolithische archeologie hetgeen direct de kenniswinst over deze periode negatief beïnvloed.

Een vervolg vraag hierop is of de samenwerking met archeologische bedrijven van invloed kan zijn op de Paleolithische kenniswinst. Alhoewel deze samenwerkingsverbanden vaak gepaard gaan met meer aandacht voor het paleolithicum is het nog steeds een minder impactvolle toevoeging dan gehoopt mag worden. De aandacht voor Paleolithische archeologische resten leidt tot meer kenniswinst dan enkel afgaan op pure toevalsvondsten, maar het nog altijd algemene beleid dat vaak gepaard gaat met deze extra Paleolithische aandacht is niet afdoende om directe kenniswinst voort te brengen. Dit betekent dat, alhoewel er aandacht is voor Paleolithische archeologische resten en dat, alhoewel dit beter is dan het puur afgaan op de toevalsvondsten, er nog steeds een tekort is aan gevolgen hieruit. Deze aandacht leidt tot noch toe niet of suboptimaal tot aanpassingen in selectie processen. Hierdoor blijft de pakkans op Paleolithische archeologische resten laag en hierdoor blijft de kenniswinst die behaald kan worden veel lager dan mogelijk zou (moeten) zijn. Het is echter wel een goede eerste stap naar een meer inclusieve vorm van archeologie waarbij er ook aandacht kan zijn voor de eerste bewoning van het huidige Nederland. Een positief gegeven is in ieder geval dat er maar in één geval beleid is dat in volledigheid Paleolithische kenniswinst doelbewust tegen werkt. Dit is de eerder genoemde gemeente Boxmeer. Er komt wel een sterke mate van negatief onderzoekadvies en dus negatieve selectie voor in gebieden met lage verwachtingswaarden, maar hieruit mag niet de conclusie getrokken worden dat dit doelbewust Paleolithisch, of onderzoek uit andere perioden, tegenwerkt of uitsluit. De bijkomstige zaken zoals het financiële aspect maar ook andere middelen die hiermee bespaard worden op een reëel gezien minder interessante en waarschijnlijke bron van

onderzoek, kunnen vervolgens gebruikt worden in gebieden van waarschijnlijke kenniswinst, hetgeen ook positief uit kan vallen voor Paleolithische kenniswinst.

4.4 Ontwikkelingen na eerder onderzoek

Een laatste vraag om te beantwoorden is hoe deze data reflecteren op voorafgaand onderzoek. Drie belangrijke onderzoeken hiervoor zijn de rapporten van het RCE (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2015) en de erfgoedinspectie (Erfgoedinspectie 2019) en het onderzoek van van Vuuren (van Vuuren 2010). In alle drie de rapportages is er gekeken naar de beleidsnota's en in het onderzoek van van Vuuren ook naar de Paleolithische inclusiviteit.

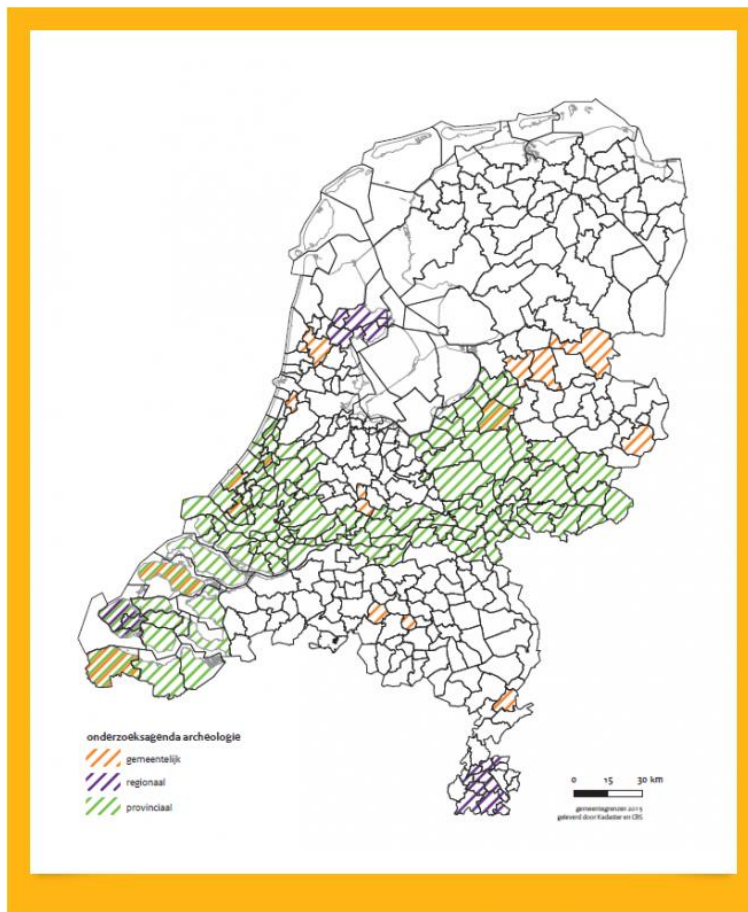
Het onderzoek van van Vuuren stelt dat er een negatieve ontwikkeling plaats leek te vinden in het proces van beleidsopstellen. In deze beleidsopstellen was er volgens van Vuuren een sterke focus op kwantitatieve regelgeving in plaats van kwalitatieve regelgeving met veel veralgemeniseerde adviezen waarbij er een sterke mate van uitsluiting plaats vindt. Dit is tegenwoordig nog steeds het geval, met het gebruik van uitsluiten in lage verwachtingsgebieden, algemene modellen van verstoringsdiepte en het vaak negeren van tijdsperiodes als apart te behandelen factoren. De invloed van Past2Present die zij bespreekt is wel afgenomen. De assistentie van archeologische bedrijven is aanzienlijk meer divers geworden en er is vooruitgang geboekt in het overwegen van Paleolithisch beleid. Zoals eerder benoemd is dit echter nog ver onder par en moet hierin nog vele malen meer vooruitgang komen, wil men, vanuit een archeologisch aspect bekeken, een stap doen richting betere kenniswinst over alle perioden op gemeentelijk, provinciaal en landelijk niveau. Ik, als archeoloog, ben namelijk net als van Vuuren (van Vuuren 2010) van mening, dat het huidige model meer rekening houdt met financiële motivaties van de betrokken partijen, dan de kenniswinst voor archeologen. Hiervan kan men zich vervolgens afvragen of dit positief of negatief uit te leggen valt vanuit het publiekelijk aspect.

Uit de rapportages van het RCE is als eerste op te merken dat een groot aantal gemeenten een beleid heeft opgesteld vergeleken met hun data uit 2015. Op de kaart van het RCE (figuur 7) is te zien dat zowel in Noord-Brabant als Limburg een zeer lage vertegenwoordiging van gemeenten een onderzoekagenda bezat. Nu is het een veel groter aantal dat er een aan het opstellen is of al bezit.

Het RCE geeft in de rapportage ook aan dat er in Limburg vaak samen gewerkt wordt met plaatselijke 'gebied experts'. Dit zie je nu nog steeds terug in Venlo met Leo Verhart. Verder wordt er over Limburg gemeld dat het sinds 2009 een afnemende trend

had in onderzoekagenda's, maar dit is dus weer terug veranderd na 2015 (www.erfgoedmonitor.nl/indicatoren/kenniswinst-archeologie-onderzoekagendas). De verzameling van al het beleid is ook centraler geworden met de verzameling ervan op een internetdomein.

Opvallend is ook dat deze toename in archeologische beleidsplannen samengaat met een toename in steden met een archeologische vergunning. In 2014 waren dit er namelijk 25 (www.erfgoedmonitor.nl/indicatoren/kenniswinst-archeologie-steden) tegenwoordig zijn er 70 diensten die mee doen aan het Convent Gemeente Archeologen. Dit betekent dat er meer dan een verdubbeling is in gemeenten met graafvergunning. Van deze diensten zijn er namelijk 17 die een regio behelpen en 53 gemeenten (www.gemeente-archeologen.nl/leden/inzage).

Figuur 7. RCE kaart met vertegenwoordigde onderzoekagenda's in Nederland. (Vrij naar: <https://erfgoedmonitor.nl/indicatoren/kenniswinst-archeologie-onderzoekagendas>).

5. Conclusie

In dit onderzoek is een vraagstelling gehanteerd over Paleolithische kenniswinst in de provincies Noord-Brabant en Limburg. Deze vraagstelling bestaat uit de volgende vragen; In welke mate komt archeologische beleidsvoering voor en hoe is deze opgesteld? Wordt er rekening gehouden met archeologische tijdsperken, met binnen belangen van dit onderzoek, een focus voornamelijk op het paleolithicum? En tot slot de vraag; Wordt er samengewerkt met archeologische bedrijven en zo ja welke? Het beantwoorden van deze drieledige vraagstelling bestaat ook uit een drieledig antwoord.

Allereerst is er een analyse gemaakt van het huidige archeologische beleid in de gemeenten van Noord-Brabant en Limburg. Daarna is het belangrijk om te kijken of er vooruitgang is geboekt sinds het onderzoek van van Vuuren en de rapportage van het RCE. Nadat de analyse gemaakt is, wordt er gekeken of er nog meer winst te behalen valt en zo ja, hoe? Om deze vragen te beantwoorden werd dit onderzoek opgesplitst in de eerder genoemde vragen. Het beantwoorden van deze vragen gaf vervolgens een overzicht dat gebruikt kon worden voor het beantwoorden van de hoofdvraag.

De methode die gebruikt is voor het beantwoorden van de drie vragen bestaat uit het inventariseren van alle verschillende gemeenten en vervolgens het verzamelen van alle betrokken beleidsplannen en verwachtingskaarten. Hiervoor zijn vervolgens tabellen opgesteld om een onderverdeling in beleid te maken. Hierbij is gebleken dat drie beleidsplannen niet beschikbaar waren. Om deze plannen te bemachtigen heb ik contact opgenomen met de betreffende gemeenten. Hierop heb ik echter geen reactie ontvangen. Dit maakt het voor mij als onderzoeker ingewikkeld om deze gemeenten te kunnen toevoegen aan mijn onderzoek. Daarom heb ik deze vervolgens buiten beschouwing gelaten, mede omdat dit drietal (Rucphen, Tilburg en Goirle) maar een zeer klein aandeel beslaan in het totale overzicht van de 93 gemeenten. Van de overige 90 gemeenten in Noord-Brabant en Limburg zijn wel beleidsplannen verzameld. Hieruit is een goed overzicht ontstaan in de tabellen met een uitgebreide uiteenzetting van alle data.

Uit deze uiteenzetting is vervolgens een duidelijk beeld ontstaan welke in de discussie dan ook heeft geleid tot enkele uitspraken over de kenniswinst van Paleolithische archeologie in beide provincies.

Een van deze vaststellingen is dat, alhoewel drempelwaarden en de mate waarin dit voorkomt van groot belang zijn voor archeologisch onderzoek, het niet zo lijkt te zijn dat gemeenten die rekening houden met Paleolithische archeologie een ander type

drempelwaarden hanteren voor het doen van onderzoek. Drempelwaarden lijken vaker gemotiveerd te zijn vanuit geografische en financiële redenen. Dit betekent dat er geen belangen voor het zo uitgebreid mogelijk onderzoeken van een gebied gehanteerd worden. Dit, vooral economische perspectief, leidt tot een minder sterke mate van kenniswinst die behaald kan worden. Voor mij, als archeoloog, zou het gunstiger zijn, vanuit de kenniswinst perspectieven, als er meer geld beschikbaar zou zijn en zodanig een archeologisch-wetenschappelijk perspectief nagestreefd kan worden. Dit zou leiden tot drempelwaarden welke een onderzoek sneller adviseren. Zodanig zou er minder kennis verloren gaan. Deze drempelwaarden zouden beter gevormd kunnen worden middels het eerder genoemde onderzoek naar vrijstellingswaarden en het verlies dat hieruit voortkomt. De verliezen die hieruit naar voren komen, kunnen een inzicht bieden bij wat nagestreefd kan worden om dit tegen te gaan. Mijn advies zou hierbij zijn om vooral bij (zeer) hoge verwachtingswaarden een lagere drempel te hanteren. Hierbij zouden gemeenten in plaats van een vrijstellingswaarde van 100m² een waarde kunnen hanteren van 25m².

Bij het gebruik maken van assistentie door een archeologisch bedrijf viel een nieuwe ontwikkeling op. Het aantal bedrijven dat ondersteuning heeft geboden bij het beleidsproces is toegenomen. Zo zijn er vijf bedrijven meer geraadpleegd dan in eerder onderzoek van van Vuuren (van Vuuren 2010) naar voren kwam. De rol die deze bedrijven hebben in het proces verschilt sterk per bedrijf. Wel valt op dat deze bedrijven oog houden voor de gemeentelijke behoeften en, ondanks dat ze een zelfde model gebruiken tussen gemeenten, hierin aanpassingen maken per gemeente.

Het in juiste mate rekening houden met en het aanpassen van beleid om Paleolithische archeologie mee te nemen in het beleid is kort samen te vatten als teleurstellend. De verwachting bij het begin van het onderzoek, dat wanneer Paleolithische archeologische resten mee werden genomen in een beleidsplan, hier ook op zijn minst andere drempelwaarden gehanteerd voor zouden worden, bleek in praktijk niet zo te zijn. Ook valt het aantal gemeenten die een overweging heeft omtrent Paleolithische archeologische resten tegen. Dit lag echter wel in de lijn der verwachting. Verder is het zo dat, wanneer er aandacht is voor Paleolithische archeologische resten, dit niet altijd middels een positief selectiebeleid gebeurt. De gemeenten die geen aandacht besteden aan Paleolithische archeologische resten hanteren hierdoor vaak een negatief selectiebeleid. Hierbij geldt een algemeen negatief advies bij 22 gemeenten voor een onderzoek, waarbij er geen drempelwaarde van vrijstelling wordt gehanteerd, maar in

plaats daarvan automatische negatieve adviezen voor komen bij lage verwachtingen (19 maal) middelmatige verwachtingen (2 maal) en zelfs een enkele keer bij een hoge verwachtingswaarde. Hierdoor kun je stellen dat de kenniswinst voor het paleolithicum vanuit een archeologisch perspectief nog steeds onder de maat is.

Wel is er sinds de eerdere onderzoeken van het RCE (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2015), de erfgoedinspectie (Erfgoedinspectie 2019) en van Vuuren (van Vuuren 2010) vooruitgang geboekt op het proces van beleidsvoering. Sinds het onderzoek van het RCE is bijvoorbeeld het aantal gemeenten met een eigen beleid toegenomen van 65% naar 96% in Noord-Brabant en Limburg.

Vervolg onderzoek zou van belang kunnen zijn om ook andere provincies zodanig te onderzoeken. Op die manier kan er een landelijke database opgesteld worden die verder onderzoek vergemakkelijkt en ook een beter nationaal beeld geeft van de archeologische kenniswinst. Een ander onderzoek dat van belang kan zijn, is hoe wij als archeologen, beter kunnen helpen om de archeologische kenniswinst voor het paleolithicum te bevorderen op een manier die publiekelijk als positief ervaren wordt. Zo kunnen wij meer doen om publiekelijke interesse hierin te stimuleren door middel van voorlichtingsdagen, schoolbezoeken en toegewijde tentoonstellingen in musea, om enkele voorbeelden te noemen. Op die manier wordt het paleolithicum ook in beleidsvoering eerder overwogen en zal er misschien meer geld of andere middelen voor beschikbaar komen. Verder ontstaat ook meer algemene kennis over hoe om te gaan met Paleolithische archeologische resten, mochten die per toeval gevonden worden.

6. Bibliografie

Literatuur

- Delgado-Rodríguez, M., J. Llorca, 2004. Bias, *Journal of Epidemiology & Community Health* 58, 635-641.
- Van den Dries, M., M. Van Vuuren, 2012. Het selectiebeleid van gemeenten, Kiezen voor bekende thema's. *Archeobrief* 16, 32-37.
- Erfgoedinspectie, 2019. *Monitor gemeenten monumenten en archeologie 2017-2018*. Brochure ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Erfgoedinspectie, Den Haag.
- Hamers, V., G. Soeters, 2008. Beleidsnota cultureel erfgoed Maastricht 2007-2012, *Spring Levend verleden*. Gemeente Maastricht.
- Lauwerier, R.C.G.M., T. de Groot, B.J.H. van Os en L. Theunissen (red.), 2011. *Vragen over Malta, Rapportage Archeologische Monumentenzorg 196*. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2017. *Programma Kenniskaart Archeologie: Onderzoekagenda's in Nederland en daar buiten: inventarisatie en verantwoording*. Brochure Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort.
- Stapert, D., 1981. Hand-axes in Southern Limburg (The Netherlands) – How old? *Staringa* (6), 107-113.
- Stapert, D., 1987. A progress report on the Rhenen industry (Central Netherlands) and its stratigraphical context, *Palaeohistoria* 29. Groningen: University of Groningen Press, 219-243.
- Verpoorte, A., D. de Loecker, M.J.L. Th. Niekus, E. Rensink, 2016. The middle Paleolithic of the Netherlands – Contexts and perspectives. *Quaternary International* 411, 149-162.
- Van Vuuren, M. 2010. *What to Dig? Selection in Dutch municipal archaeological policies*, MA thesis. Leiden: Leiden university

Weblinks

<https://www.bernheze.org/inwoners-en-ondernemers/sport-cultuur-en-recreatie/archeologie/> inzage 11-11-2020

<https://www.bodemrichtlijn.nl/Bibliotheek/bodembescherming/archeologie/archeologie-beleid-gemeentelijk> inzage 20-09-2020

http://bossche-encyclopedie.nl/overig/archeologisch%20onderzoek/bswz.htm?p1=/overig/archeologisch%20onderzoek/_index.2.htm?title=Archeologisch%20onderzoek&t1=Archeologisch%20onderzoek&title=Neanderthalerkampement inzage 9-11-2020

<http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/images/Roosendaal/i590.pdf> inzage 10-11-2020

<https://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/xhtmloutput/Actueel/Baarle-Nassau/CVDR225375.html> inzage 20-09-2020

<http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/XHTMLoutput/Actueel/Deurne/CVDR43022.html> inzage 20-09-2020

<http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/PDFoutput/Actueel/Bergen%20op%20Zoom/CVDR95046.pdf> inzage 29-10-2020

<https://docplayer.nl/142599674-Nota-archeologie-boekel.html> inzage 12-12-2020

https://www.dongen.nl/ro/ro-online/2008/NL.IMRO.0766.BP2013000015-VG01/t_NL.IMRO.0766.BP2013000015-VG01_3.4.html, inzage 1-9-2020

<https://erfgoedmonitor.nl/indicatoren/kenniswinst-archeologie-onderzoekagenda> inzage 28-10-2020

<https://erfgoedmonitor.nl/indicatoren/kenniswinst-archeologie-steden> inzage 28-10-2020

<https://gemeente-archeologen.nl/leden/> inzage 28-10-2020

http://www.gisnet.nl/Ruimtelijkeplannen/Waalre/Pilot/IMRO2008/NL.IMRO.0866.BP00162-0201/t_NL.IMRO.0866.BP00162-0201_5.1.html inzage 29-10-2020

https://www.helmond.nl/1/beleidenonderzoek/import_300340/Beleidsplan-Archeologie-Eindhoven-en-Helmond-2008-2012.html inzage 29-10-2020

https://www.moerdijk.nl/Docs/monumenten/Uitvoeringskader_Erfgoed.pdf, p. 16
inzage 29-10-2020

https://oosterhout.nl/fileadmin/afbeeldingen/foto%27s/Def_Beleidsnota_Cultuurhistorie_Monumenten_Archeologie_2008-2018_versie_1-7-2010.pdf, Blz. 18-19. inzage 11-10-2020

https://raad.asten.nl/fileadmin/Asten/PDF-formulieren_producten/Beleid/Ruimtelijke_ordering_en_volkshuisvesting/Nota_Archeologiebeleid_gemeente_Asten.pdf inzage 7-11-2020

<http://www.sam-limburg.nl/document/102/kaartbijlage-4b-archeologische-verwachtings--en-advieskaart-locatie-van-vindplaatsen-deelkaart-gemeente-heerlen-zuid.html> inzage 17-11-2020

<http://www.sam-limburg.nl/document/137/archeologische-basiskaart-gemeente-venlo-jager-verzamelaars.html> Inzage 29-10-2020

<http://www.sam-limburg.nl/document/169/beleidsnota-archeologie-en-monumenten-gemeente-sittard-geleen.html>, inzage 29-10-2020

<http://www.sam-limburg.nl/document/280/kaartbijlage-4a-archeologische-verwachtings--en-advieskaart-locatie-van-vindplaatsen-deelkaart-gemeente-kerkrade.html> inzage 17-11-2020

<http://www.sam-limburg.nl/document/281/kaartbijlage-4a-archeologische-verwachtings--en-advieskaart-locatie-van-vindplaatsen-deelkaart-gemeente-landgraaf.html> inzage 17-11-2020

<http://www.sam-limburg.nl/document/282/kaartbijlage-4a-archeologische-verwachtings--en-advieskaart-locatie-van-vindplaatsen-deelkaart-gemeente-simpelveld.html> inzage 17-11-2020

<https://waalwijk.gemeentedocumenten.nl/Docs/Entente/Toelichting%20op%20de%20Erfgoedkaart.pdf> inzage 24-10-2020

Wetten

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2007. *Monumentenwet 1988*. Den Haag: ministerie van OCW. <https://wetten.overheid.nl/BWBR0004471/2007-09-01/#HoofdstukV> inzage 29-10-2020

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, 2008. *Wet algemene bepaling omgevingsrecht 2018*. Den Haag: Rijkswaterstaat. https://wetten.overheid.nl/BWBR0024779/2018-07-28#Hoofdstuk2_Paragraaf2.1_Artikel2.1 inzage 1-11-2020.

Overzicht figuren, tabellen en Appendixen

Figuren

figuur titelblad; Afbeelding van vondsten uit project Zuiderpark-Stadswalzone in 's-Hertogenbosch. Naar: http://bossche-encyclopedie.nl/overig/ /archeologisch%20onderzoek/bswz.htm?p1=/overig/ archeologisch%20onderzoek/_index.2.htm?title= Archeologisch%20onderzoek&t1=Archeologisch%20onderzoek&title =Neanderthalerkampement inzage: 11-12-2020	1
Figuur 1 Actualiteit beleid archeologie. (erfgoed inspectie, 2019)	6
Figuur 2. Belangrijke/grote Paleolithische sites in Nederland (Verpoorte etal. 2016)	8
Figuur 3. Fragment van de Archeologische Basiskaart Gemeente Venlo jager- verzamelaars. (Vrij naar: http://www.sam-limburg.nl/document/137/ archeologische-basiskaart-gemeente-venlo-jager-verzamelaars.html inzage 29-10-2020)	20
Figuur 4. Drempelwaarden in Nederlandse gemeenten in 2010. (van Vuuren & van den Dries 2012)	23
Figuur 5. Registratie vondstmeldingen (erfgoed inspectie, 2019)	33
Figuur 6. Beleidsplan voor gemeente Boxmeer en het onderzoeken van vondsten. (http://www.nepomukboxmeer.nl/files/media/ beleidsplan-archeologie-gemeente-boxmeer-aangepast-120509.pdf , 5 inzage 28-10-2020)	40
Figuur 7. RCE kaart met vertegenwoordigde onderzoekagenda's in Nederland. (Vrij naar: https://erfgoedmonitor.nl/indicatoren/ kenniswinst-archeologie-onderzoekagendas).	44

Tabellen

Tabel 1. Voorbeeld van opzet voor de indeling van gemeenten.	14
Tabel 2. Vrijstellingswaarden voor nederzettingen. (Lauwerier <i>et al.</i> 2011)	25
Tabel 3. Vrijstellingswaarden voor grafvelden. (Lauwerier <i>et al.</i> 2011)	25
Tabel 4. Vrijstellingswaarden voor stads- en dorpskernen. (Lauwerier <i>et al.</i> 2011)	26
Tabel 5. Gemeentelijk beleidsoverzicht. Beleidsplannen dateren tussen 2010 tot 2018.	28
Tabel 6. Diepte waarop de ondergrens gesteld wordt per verwachtingswaarde	32
Tabel 7. Oppervlakte categorieën voor vrijstellingen	34
Tabel 8. Bedrijven en welke gemeenten erdoor geholpen zijn	34

Appendixen

7.1 Bijlage 1. Overzicht met gemeenten Noord-Brabant	54
7.2 Bijlage 2. Overzicht met gemeenten Limburg.	61
7.3 Bijlage met verzonden mail naar gemeenten Tilburg en Goirle.	65

7. Bijlagen

7.1 Bijlage 1. Overzicht met gemeenten Noord-Brabant

Alphen-Chaam

<http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/Images/Alphen-Chaam/i262232.pdf>

<https://i.gyazo.com/01c31be827bfe99264f6385402ec0cc5.png>

<https://i.gyazo.com/4aaa8151bec027b0d4aa228e77c2f26c.png>

Altena

https://www.gemeentealtena.nl/bekendmakingen/bekendmaking?tx_windgvop_windgvop%5Bpublication%5D=100&cHash=9fe16a7d804c1ad7c3cea16a958dfde6

Asten

https://raad.asten.nl/fileadmin/Asten/PDF-formulieren_producten/Beleid/Ruimtelijke_ordering_en_volkshuisvesting/Nota_Archeologiebeleid_gemeente_Asten.pdf

<https://i.gyazo.com/b9b5c1341c003fb2c50037e2a66aceef.png>

Baarle-Nassau

<https://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/xhtmloutput/Actueel/Baarle-Nassau/CVDR225375.html>

<https://i.gyazo.com/020d4538a96e887d0aead37152341dbf.png>

Bergeijk

!!!

Bergen op zoom

<http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/PDFoutput/Actueel/Bergen%20op%20Zoom/CVDR95046.pdf>

<https://i.gyazo.com/77c2fed74783aa544e9d74511b5e8ef0.png>

Stichting

<http://scherminckel.nl/wp-content/uploads/2018/07/Beleidsplan-2018-2021.pdf>

Bernheze

<https://www.bernheze.org/inwoners-en-ondernemers/sport-cultuur-en-recreatie/archeologie/>

<https://i.gyazo.com/3b8bc19032b8dfd1e554f9f62f663319.png>

Best

<https://www.gemeentebest.nl/data/downloadables/5/8/2/1/beleidsplan-archeologische-monumentenzorg-best.pdf>

Bladel

https://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/xhtmloutput/Historie/Bladel/CVDR451687/CVDR451687_1.html

<https://i.gyazo.com/5574964c6ef704d83ee3f650cc512ee6.png>

Boekel

<https://docplayer.nl/142599674-Nota-archeologie-boekel.html>

<https://i.gyazo.com/713cf3e9b3de7ddd0f6e731966964f0d.png>

Boxmeer

<http://www.nepomukboxmeer.nl/over-boxmeer/archeologie/beleidsplan-archeologie-gemeente-boxmeer/>

Selectievoorstel:

- Laat Paleolithicum – Mesolithicum (35000-6450 v C)
- Laat Mesolithicum – Midden-Neolithicum(6450–2850 v C)
- Laat Neolithicum – Midden-Bronstijd (2850-1100 v C)
- Late Bronstijd t/m Midden IJzertijd (1100-250 v C)
- Late IJzertijd – Vroeg Romeinse tijd (250 v C- 70 n C)
- Midden Romeinse tijd (70-270)
- Laat Romeinse tijd – Vroege Middeleeuwen (270-525)
- Vroege Middeleeuwen (525-900)
- Late Middeleeuwen (900-1500)
- Nieuwe Tijd (1500-heden)

Niet geselecteerd:

- Paleolithicum tot 35000 v C

Boxtel

https://heemkundeboxtel.nl/wp-content/uploads/1310134_Beleidsnota-min.pdf

<https://i.gyazo.com/333f7c7c2710a6403decc8b1f08b713a.png>

Breda

<https://erfgoed.breda.nl/downloads/>

<https://i.gyazo.com/6094eee76d3901bbc0ea2b51309afacf.png>

Cranendonck

“Beleidsplan Archeologische Monumentenzorg

Het Beleidsplan Archeologische Monumentenzorg beschrijft hoe de gemeente Cranendonck, als beheerder van het erfgoed, in de komende jaren met dit erfgoed zal omgaan. Het erfgoed vormt de basis van onze identiteit. Het doel is dan ook om de bestaande identiteit te versterken en voorwaarden te creëren om die identiteit uit te bouwen nu en in de toekomst. Daarmee is erfgoed tevens de basis van de ruimtelijke ontwikkeling en wordt duidelijk dat erfgoedonderdelen niet langer op zichzelf staan, maar onderdeel zijn van een groter geheel: de context.”

https://www.cranendonck.nl/inwoners/onderwerpen-a-z_43590/product/monumenten-en-erfgoed_1051.html#

Cuijk

<https://www.cuijk.nl/bestanden/cuijk/documenten/Downloadabels/Archeologie-archeologisch%20beleidsplan%20gemeente%20Cuijk.pdf>

<https://i.gyazo.com/4e80a1216aa9a6d942fe1647f6b07664.png>
<https://i.gyazo.com/a5b4e0b767f4bb17d3945ede5ac1d2d3.png>

Deurne

<http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/XHTMLoutput/Actueel/Deurne/CVDR43022.html>

<https://i.gyazo.com/97e10f7de3140590520e7d2e1ff6a64e.png>

Dongen

https://www.dongen.nl/ro/ro-online/2008/NL.IMRO.0766.BP2013000015-VG01/t_NL.IMRO.0766.BP2013000015-VG01_3.4.html

<https://i.gyazo.com/8c4f8a8322a412052825b5221df3b0e6.png>
<https://i.gyazo.com/e74fa995b8a20280f7708940e922c780.png>

Drimmelen

<http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/XHTMLoutput/Actueel/Drimmelen/CVD R301311.html>

<https://i.gyazo.com/d2a3085c93c3f9a9f150cb796394a1fd.png>

Eersel

<http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/xhtmlloutput/actueel/Eersel/CVDR602109.html>

<https://i.gyazo.com/a35246265f1858049803ac77fa2990bd.png>

Eindhoven

https://data.eindhoven.nl/explore/dataset/archeologische-waardenkaart/information/?flg=nl&disjunctive.naam_arch_gebied&disjunctive.status

Etten-Leur

https://www.planviewer.nl/imro/files/NL.IMRO.0777.0023SANDERBANKEN-3001/t_NL.IMRO.0777.0023SANDERBANKEN-3001_0031Milieuenduurzaam.html

<https://i.gyazo.com/466f75a2492a0aa7417dc6e74852be90.png>

Geertruidenberg

<https://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/XHTMLoutput/Actueel/Geertruidenberg/CVDR483405.html>

<https://i.gyazo.com/f6e23ddd92adbe6dad16ffb16260e0fe.png>
<https://i.gyazo.com/f4351ae6da789d03569465172ce47df2.png>

Geldrop-Mierlo

https://simcms.geldrop-mierlo.nl/_flysystem/media/Archeologische%20beleidsplan%20Geldrop-Mierlo.pdf

<https://i.gyazo.com/21343013546d2537c38dfccc0c9b4314.png>

Gemert-Bakel

<https://docplayer.nl/52534704-Beleidsplan-archeologische-monumentenzorg-gemeente-gemert-bakel.html>

<https://i.gyazo.com/b3cff0d9a1d91a058dc89065da8d0abe.png>

Gilze en rijen

http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/xhtmlloutput/Historie/Gilze%20en%20Rijen/87576/87576_1.html

<https://i.gyazo.com/b13a75f18363f9f399134b25e3760df5.png>

Goirle

!!!

Grave

<https://www.grave.nl/archeologie>

Haaren

<http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/xhtmlloutput/Actueel/Haaren/CVDR306464.html>

Halderberge

<https://www.halderberge.nl/archeologie>

<https://i.gyazo.com/72c8af16023afaf5c237b14fa9b45051.png>

Heeze-Leende

<http://docplayer.nl/21599954-Beleidsplan-archeologische-monumentenzorg-gemeente-heetze-leende.html>

<https://i.gyazo.com/6588c1f2bd3c0dcc6d264f332da3294d.png>

<https://i.gyazo.com/aa7b7601f5f21ac9aa4c3c215a07547d.png>

Helmond

https://www.helmond.nl/1/beleidenonderzoek/import_300340/Beleidsplan-Archeologie-Eindhoven-en-Helmond-2008-2012.html SAMENWERKING EINDHOVEN

<https://i.gyazo.com/9f1b57087fb0b4d905075a7008b07c2b.png>

<https://i.gyazo.com/62e80fd3b1f6fd8352c1292f39a6a92a.png>

Hertogenbosch

<https://www.erfgoedshertogenbosch.nl/erfgoedkaarten/archeologische-verwachtingskaarten>

Heusden

!!!

Hilvarenbeek

https://www.hilvarenbeek.nl/over-bestuur/beleidsnotas_283/item/archeologiebeleid-gemeente-hilvarenbeek_3964.html

<https://i.gyazo.com/5929b26b15d2a30e5b23473f6d4c515b.png>

Laarbeek

http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/xhtmlloutput/Historie/Laarbeek/302311/302311_1.html

<https://i.gyazo.com/ca5e18be8c66eb350e5d487f068a910b.png>

Landerd

http://www.broplan.nl/online_document/images/landerd/structuurvisie/Nota_archeologie.pdf

<https://i.gyazo.com/586048b4e520598b87c31db4eb9d420e.png>

Loon op Zand

https://www.loonopzand.nl/fileadmin/redacteuren/internet/documenten/Bekendmakingen/Archeologie_beleid_Actualisatie_Maatregelenkaart_rapport.pdf

<https://i.gyazo.com/21dffb2d9f6b21a3451e875065d1b937.png>

Meerijstad

Mill en sint hubert

https://www.planviewer.nl/imro/files/NL.IMRO.0815.BPL12022HBU-VA01/tb_NL.IMRO.0815.BPL12022HBU-VA01_bijlage3.pdf

<https://i.gyazo.com/2c69986fba2adce841b536e83ee09431.png>

Moerdijk

https://www.moerdijk.nl/Docs/monumenten/Uitvoeringskader_Erfgoed.pdf

Nuenen, Gerwen en Nederwetten

https://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/xhtmloutput/Historie/Nuenen%2C%20Gerwen%20en%20Nederwetten/325135/CVDR325135_1.html

<https://i.gyazo.com/4d1474b9d992a39b6a5470b1c0d222a9.png>

Oirschot

<https://www.oirschot.nl/monument-algemene-informatie>

Oisterwijk

http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/XHTMLoutput/Historie/Oisterwijk/CVDR615228/CVDR615228_1.html

Oosterhout

<https://oosterhout.nl/inwoners/ruimtelijke-ontwikkeling/monumenten-en-archeologie/>

Oss

Reusel- de Mierden

https://www.reuseldemierden.nl/inwoners-en-ondernemers/monumenten-en-erfgoed_42761/item/erfgoedverordening_31592.html

<https://i.gyazo.com/5f330f157fcdddbc29ef32681625dc93.png>

Roosendaal

<http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/images/Roosendaal/i590.pdf> werkt samen met Bergen op Zoom

Rucphen

<https://www.rucphen.nl/Modules/BM-Module-31/Nota-Archeologie-gemeente-Rucphen>

Sint antonius

https://www.sintanthonis.nl/ontdek-sint-anthonis/historie_41624/item/archeologie_1841.html

Sint Michielsgestel

<https://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/xhtmloutput/Actueel/Sint-Michielsgestel/CVDR5793.html>

<https://i.gyazo.com/c7158150a69dad92aeb98f3c25ca15bc.png>

Someren

https://www.planviewer.nl/imro/files/NL.IMRO.0847.BP02012009-VS01/b_NL.IMRO.0847.BP02012009-VS01_rb2.pdf

<https://i.gyazo.com/a45d562ec679ee53f5df32dc7c934fb5.png>

Son en breugel

<https://son-en-breugel.begrotingsapp.nl/meerjarenbegroting-2019-2022/project/12het-cultuurhistorisch-erfgoed-is-zichtbaar-voor-huidige-en-komende-generaties>

Steenbergen

https://organisatie.gemeente-steenbergen.nl/overzicht_organisatie/officialle_bekendmakingen/vaststelling_erfgoedverordening_gemeente_steenbergen_2015_en_intrekking_monumentenverordening_gemeente_steenbergen_2006

Tilburg

<https://www.tilburg.nl/stad-bestuur/bestuur/regelgeving-en-verordeningen/>

Uden

<https://www.uden.nl/data/downloadables/6/8/0/3/nota-archeologiebeleid-2017.pdf>

<https://i.gyazo.com/5b65c8bc55a1973ec04e1e16a8b92b2c.png>

Valkenswaard

<https://www.valkenswaard.nl/document.php?m=43&fileid=12163&f=89bf9a38bdfc7be779a842a535639688&attachment=0&c=22199>

<https://i.gyazo.com/1d4e07e42d75caf42d4e41c20ec95bc9.png>

<https://i.gyazo.com/d8e3a03ad795fe662f73987aca8a5cbf.png>

Veldhoven

http://ruimtelijkeplannen.veldhoven.nl/NL.IMRO.0861.BP00038-0401/b_NL.IMRO.0861.BP00038-0401_rb1.pdf

<https://i.gyazo.com/4e987c8010630ff8bd8fd7774160b288.png>

Vught

!!!

Waalre

http://www.gisnet.nl/Ruimtelijkeplannen/Waalre/Pilot/IMRO2008/NL.IMRO.0866.BP00162-0201/t_NL.IMRO.0866.BP00162-0201_5.1.html

<https://i.gyazo.com/3ba7d578921bbf14f4624510ecd3407b.png>

Waalwijk

<https://waalwijk.gemeentedocumenten.nl/Docs/Entente/Toelichting%20op%20de%20Erfgoedkaart.pdf>

Woensdrecht

<https://repository.officiële-overheidspublicaties.nl/externebijlagen/exb-2018-59632/1/bijlage/exb-2018-59632.pdf>

Zundert

[https://www.zundert.nl/fileadmin/Zundert/Documenten/Verhuizen_en_v**er** bouwen/Nota_archeologie_gemeente_Zundert.pdf](https://www.zundert.nl/fileadmin/Zundert/Documenten/Verhuizen_en_verbouwen/Nota_archeologie_gemeente_Zundert.pdf)

7.2 Bijlage 2. Overzicht met gemeenten Limburg.

Beek

<http://www.sam-limburg.nl/document/117/53/archeologische-verwachtingskaart-voor-de-gemeente-beek.html>

Beekdalen

https://www.sikb.nl/doc/archeo/leidraden/KNA%20Leidraad%20Beekdalen%20in%20Pieistoceen%20Nederland%20versie%201_0.pdf

Beesel

<http://www.sam-limburg.nl/document/55/beleidsnota-archeologiebeleid-gemeente-beesel-2010.html>

<https://i.gyazo.com/91c1cd356780c9b83cbbf0e489f611af.png>

Bergen

<http://www.sam-limburg.nl/document/2/nota-archeologiebeleid-bergen.html>

Burnssum

<http://www.sam-limburg.nl/document/78/archeologische-verwachtings--en-beleidskaart-gemeente-brunssum.html>

Echt-Susteren

<https://i.gyazo.com/3832326836ae66e1a905e11eb40b609a.png>
<http://www.sam-limburg.nl/tag/4/gemeente.html>

Eijsden-Margraten

<http://www.sam-limburg.nl/document/260/rapport---een-archeologische-monumenten--en-verwachtingskaart-en-archeologische-beleidskaart-voor-de-gemeente-eijsden-margraten.html>

vergelijking van RAAP en P2P in RAAP rapport.

Gennep

<http://www.sam-limburg.nl/document/87/gemeente-gennep-archeologische-beleidskaart.html>

<https://i.gyazo.com/e62312a7a748d0f6f9333bd336b9f6f2.png>

Gulpen-Wittem

<https://i.gyazo.com/b46efbd9caa6298d4851d052d4af25a4.png>
<http://www.sam-limburg.nl/tag/4/gemeente.html>

Heerlen

<http://www.sam-limburg.nl/document/102/kaartbijlage-4b-archeologische-verwachtings--en-advieskaart-locatie-van-vindplaatsen-deelkaart-gemeente-heerlen-zuid.html>

<https://i.gyazo.com/1d35c81dded1e5fbe45739a87d2bb867.png> !

Horst aan de Maas

<https://i.gyazo.com/906b06cec9fc0cbdc2fc4090715d3186.png>
<http://www.sam-limburg.nl/tag/4/gemeente.html>

Kerkrade

<http://www.sam-limburg.nl/document/280/kaartbijlage-4a-archeologische-verwachtings--en-advieskaart-locatie-van-vindplaatsen-deelkaart-gemeente-kerkrade.html>

<https://i.gyazo.com/8116f1beb5ea85fb34ce18af997854e6.png> !

Landgraaf

<http://www.sam-limburg.nl/document/281/kaartbijlage-4a-archeologische-verwachtings--en-advieskaart-locatie-van-vindplaatsen-deelkaart-gemeente-landgraaf.html>

<https://i.gyazo.com/0f5b4a471119bd71b33be615c07270e8.png> !

Leudal

<https://i.gyazo.com/6a11dbde6be8a57ef3403eb082c128e4.png>

Maasgouw

<http://www.sam-limburg.nl/document/215/beleidsplan-archeologie-gemeente-maasgouw.html>

<https://i.gyazo.com/fc20e864aa1e6581449957b188525a9e.png>

Maastricht

<http://www.sam-limburg.nl/document/297/archeologische-beleidskaart-gemeente-maastricht.html>

<http://www.sam-limburg.nl/document/300/erfgoedverordening-gemeente-maastricht.html>

<https://i.gyazo.com/64e5a0b62d31ee1c86908f9364a3e77b.png>

Meerssen

<http://www.sam-limburg.nl/document/24/erfgoedverordening-2009-meerssen.html>

<http://www.sam-limburg.nl/document/279/rapport-archeologische-beleidsadvieskaart-voor-de-gemeente-meerssen.html>

Archol H17.4

Mook en Middelaar

<https://i.gyazo.com/80f048b8877c7d38e59f6c9781ca51fc.png>

<http://www.sam-limburg.nl/tag/4/gemeente.html>

<https://i.gyazo.com/30b5468cbabac36fcb4322d867a1d5de.png>

<https://i.gyazo.com/a72a4aebb005467bcf1649a50dbf3f60.png>

Neederweert

<http://www.sam-limburg.nl/document/106/nota-archeologiebeleid-gemeenten-weert-en-nederweert.html>

Peel en Maas

<http://www.sam-limburg.nl/document/218/beleidsplan-archeologie-gemeente-peel-en-maas.html>

<https://i.gyazo.com/6c55e6de901621891d74aa31a7cc734c.png>

Roerdalen

<http://www.sam-limburg.nl/document/29/erfgoedverordening-roerdalen-2018.html>

Roermond

<http://www.sam-limburg.nl/document/199/nota-archeologie-2011-roermond.html>

Simpelveld

<http://www.sam-limburg.nl/document/32/monumentenverordening-simpelveld.html>

<http://www.sam-limburg.nl/document/282/kaartbijlage-4a-archeologische-verwachtings--en-advieskaart-locatie-van-vindplaatsen-deelkaart-gemeente-simpelveld.html>

<https://i.gyazo.com/267303c85c64616bb2915530e131e68c.png> !

Sittard-Geleen

<http://www.sam-limburg.nl/document/169/beleidsnota-archeologie-en-monumenten-gemeente-sittard-geleen.html>

Stein

<https://www.gemeentestein.nl/erfgoedbeleid>

<https://i.gyazo.com/48fe77b1b9a4c7321e0076bf292f27c8.png>

Vaals

<http://www.sam-limburg.nl/document/153/rapport-gemeente-vaals---een-archeologische-inventarisatie-verwachtings--en-beleidsadvieskaart.html>

H7.3

Valkenburg aan de Geul

<http://www.sam-limburg.nl/document/36/monumentenverordening-gemeente-valkenburg-aan-de-geul.html>

<http://www.sam-limburg.nl/document/296/cultuurhistorische-waardenkaart-van-de-gemeente-valkenburg-aan-de-geul.html>

Venlo

<http://www.sam-limburg.nl/document/137/archeologische-basiskaart-gemeente-venlo-jager-verzamelaars.html>

<http://www.sam-limburg.nl/document/37/erfgoedverordening-venlo-2010.html>

<https://i.gyazo.com/b9094777db1495598d41f8007c8faacb.png>

Venray

<http://www.sam-limburg.nl/document/227/archeologische-beleidsregels-gemeente-venray.html>

Voerendaal

<http://www.sam-limburg.nl/document/283/kaartbijlage-4a-archeologische-verwachtings--en-advieskaart-locatie-van-vindplaatsen-deelkaart-gemeente-voerendaal.html>

<http://www.sam-limburg.nl/document/40/erfgoedverordening-voerendaal-2012.html>

<https://i.gyazo.com/8af873a3ded03b76bb697e17308b9222.png> !

Weert

<http://www.sam-limburg.nl/document/41/erfgoedverordening-weert-2014.html>

<http://www.sam-limburg.nl/document/106/nota-archeologiebeleid-gemeenten-weert-en-nederweert.html>

<http://www.sam-limburg.nl/document/107/richtlijnen-voor-archeologisch-onderzoek-gemeenten-weert-en-nederweert.html>

<https://i.gyazo.com/01559becaa2cc26beeea4657a62f0b4d.png>

7.3 Bijlage met verzonden mail naar gemeenten Tilburg en Goirle.

Geachte lezer,

Voor mijn BA scriptie ben ik beleidsplannen aan het verzamelen van alle gemeenten in Noord-Brabant en Limburg omtrent archeologie. Ik heb moeite deze te vinden op uw site. Heeft u toevallig een link/kopie van uw beleid omtrent archeologie en heeft u een archeologische/monumentale verwachtingskaart voor uw gemeente beschikbaar voor mij?

Ik hoor graag van u,

Met vriendelijke groet,

Maik Dusée